

Foregående, Aalborghuusamt.

II. Om Aastrup-, Børglum- og Seiglstrupamter, hvilke tre Amter kaldes den Provinz Vendsyssel.

Disse tre Amter, nemlig: Aastrup-, Børglum- og Seiglstrupamter, udgiøre egentlig den Provinz Vendsyssel, som er den nordligste Deel af Jylland, og hvis Grændse er Liimfiorden paa een Side, men Vesterhavet og Kattegat paa de andre Sider; saa at Landet er omflydt, undtagen at det ved en smal Strimmel er landfast med Thye

Disse Amter eller Vendsyssel bestaaer af 8 Herreder, som ere: 1) Hornsherred; 2) Vennebjergherred; 3) Børglumherred; 4) Jerslevherred; 5) Hvetboherred; 6) Kiærherred; 7) Østerhanherred; og 8) Vesterhanherred. Af Vesterhanherred kaldes den vestlige Deel Hannæs, som er indesluttet af de tvende Limfiordens Veiler, som kaldes Vesløsveile og Bygholmsveile; men er dog landfast mod Norden med det øvrige af Herredet, og i Sydvest med Thyeland. Længden fra Aalborg til Skagen er 14 Mile, men Breden er ulige; thi hvor det

er bredest, regnes 8 Mile. For dette land er det en stor Beværlighed, at Landmanden, saa ofte han vil til Aalborg med sine Vahre, maae lade sig med Heste og Vogn paa Færgen sætte over Aalborgsund fra Sundbye over til Aalborg.

Stiftsbefalingsmanden over Aalborgstift er tillige Amtmand over alle disse tre Amter, saa ogsaa over Aalborghuusamt, paa den anden Side Fiorden i Viborgstift; men Amtstuen for alle disse fire Amter holdes i Aalborg af Amtsforvalteren. Disse tre Amter kaldtes for Souverainitæten med det Navn Lehne, og havde hver sin egen Lehnsmand; men begge Hanherrederne var altid en Forlehning for sig selv. Paa Landet forvaltes Rettenspleie af fire Herredsfogeder, af hvilke enhver har to Herreder at dømme udi. Thi Horns- og Vennebjergherreders Ting holdes i Kiøbstæden Hiørring om Mandagen; Børglumherreds og Jerslevherreds Ting holdes i Sæbyekiøbstæd om Torsdagen; Kiærherredsting og Hvetboeherrebsting holdes om Fredagen paa Bierstedheede; Øster- og Vesterhanherredsting holdes om Løverdagen i Fierridslev udi Kollerupsogn.

Udi den gamle danske Historie er Vendsyssel frem for De andre Syssele, som Jylland i forstum Tid var deelt i, meest bekiendt, formedelst Indbyggernes Stridbarhed, da de tappe og stridbare Longobarder formenes, tilligemed deres to Anførere Iboe og Ayo, at have været Vendelboer. Vendsyssel er i forstum Tid beskrevet som den ufrugtbareste Egn af hele Jylland; men nu omstunder avles en stor Mængde alleslags Kornvahre, endog til Udførsel. Derimod paa den hele Side mod Vesterhavet lige til Skagens Sands banker er næsten intet andet end Klitter, Sand og ufrugtbart Land. Hanherrederne give Overflødighed af Smør, Ost, Tælle, Huder, Vox, Høns og Eg uden Ende, hvoraf en stor Mængde udføres aarlig over til Kiøbenhavn og Norge. Overalt i Vendsyssel og i Hanherrederne legges Kreature til i stor Mængde, saa at der aarlig gaaer ud herfra ti tusinde Stykker Staldstude, ligeledes en anseelig Deel Heste og Køer, og en stor Mængde Sviin.

Man har paa alle landets Sider rig Fiskerie, men især ved Havsidene, saasom ved Skagen, Hirsholm og Fladstrand, saa og udi Liimfiorden. Inde i landet ere mange ferske Seer og Aaer, saasom: Lindholmsaae; Ryeaae eller Jerslevaae, som er den største og bliver seilbar ved Vildmosen; Ugelbyaae; Aastrupaae; Tolstrupaae; Bangsboeaae; Grimstrupaae, som alle ere fiskerige. Men Skibshavne til store Skibes Sikkerhed i Uveir

haves ikke, uden ved Fladstrand, Lykken og Blokhusene, som dog kun ere for fladbundede Kaage. De beste Skove ere ved Dronninglund, Midt igiennem Vendsyssel gaaer i Jorden en Steenrevel eller Grund, fuld af Stene lige fra Skagensrif, og stryger derfra midt igiennem Jylland over Alheeden forbi Nørnsede og saa videre. Fra Skagen, en syv Miils Strækning til henimod Hiørring, er en meget ubehagelig Egn, ligeledes ved Havet, formedelst store Klitter og Sandbanker med Sandflugt. Man finder i Jerslevherred og Kiærherred en stor Strækning af Engmose, kaldet Vildmosen, som er to Mile lang og næsten lige saa breed; fra denne Vildmose har den anseelige Lindholmsaae sit Udspring, som gaaer hatvtredie Miil igiennem Landet, og falder ud i Liimfiorden imellem Rødslet og Sundbye.

I Vendsyssel ere mange skønne Herregaarde, hvor der holdes Hollænderie, hvorfra en Mængde Smør udføres med Sandskuderne til Aalborg, Norge og andensteds. Udi Vendsyssel ligge disse tre Kiøbstæder, nemlig Hiørring, Skagen, Sæbye, og tvende Flekke, som er Fladstrand og Hals.

Vi beskrive Nu hvert Herred af disse otte Herreder, som disse tre samlede Amter eller. Provinzen Vendsyssel bestaaer af, nemlig:

A. Hornsherred.

Hornsherred ligger yderst i Aalborgstift mod Norden, og kaldes Hornsherred, fordi landets Pynt ligesom et Horn stikker ud i Kattegat Det grændser paa de tre Sider til Havet, og mod Søndn til Venneborgherred. Dette Herred indbefatter eet Kiøbstædsogn, i Kiøbstæden Skagen, og femten Landsbyekirkesogne, hvilke ere disse følgende: 1) Den Kiøbstæd Skagens Kirkesogn; 2) Tverstedkirkesogn; 3) Uggerbyesogn; 4) Bindslevsogn; 5) Bierbyesogn; 6) Mygdalsogn; 7) Tornebyesogn; 8) Hornesogn; 9) Asdalsogn; 10) Raabiergsogn; 11) Hirzholmsogn; 12) Ællingsogn; 13) Tolnesogn; 14) Mosbergsogn; 15) Sindalsogn; 16) Adstrupsogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed.

1) Den **Kiøbstæd Skagens Kirkesogn**; hvortil hører den Kiøbstæd Skagen; Karild Østerlindholm; Hulsig; Vesterlindholm; Hesselholt.

Skagen, eller Skaven, en Kiøbstæd, beliggende paa den yderste Pynt af Nørrejylland mod Nordost, 14 Mile fra Aalborg, 7 Mile fra Hiørring, og ligeledes 7 Mile fra Sæbye; men 16 Mile fra Norge, og 9 Mile fra den svenske Kyst. Polihøide er her 57 Grad. 42 Minut. Longitud., og 26 Grad. 22 Minut. Latitud. Fra Landets yderste Pynt stikker næsten en Miilsvei ud i Havet de farlige Sandgrunde og Revler, som kaldes Skagens Rif, eller Skagerak, der af alle Søfarende er bekjendt, da Skibe i en forfløien Storm og tykt Veir ofte støde an her og forulykkes; hvorfore der og til de Seilendes Nytte er ude paa Odden, som kaldes Grenen, blevet bygt Aar 1747 af Kong Friderik den Femte et kostbart og prægtigt ottekantet Fyhrtaarn, af Grundmuur 29 Alne høit, paa fire murede Stormepiller. Allerøverst, paa en dertil forhøiet Piedestal, staaer en stillestaaende Fyhrpande, fyldt med en god Skieppe store Steenkul. Samme Fyhr antændes af den dertil beskikkede kongelige Fyhrforvalter hver Aften en Time efter Solens Nedgang, og brænder hele Natten lige til Solens Opgang; hvilken Fyhrs Lysning ud ad Søen er tilstrækkelig for de Seilende at tage sig i Agt, og komme Rifvet forbi. Dette Fyhrtaarn har kostet fem tusinde Rigsdaler at bygge, og ligger noget østen fra Byen. Dette farlige Skagerrif gaaer ud i Søen med to Flene, den ene i Nordost, og den anden i Sydvest; og derfor kan her ingen Havn være. Ved dette Skagerrif har Nordsøen sit Indløb ind i, Kattegat, og Vandene fra begge Kanter støde sammen.

Denne Kiøbstæd har tilforn været et Fiskerleie, men har midt i det fiortende Aarhundrede faaet Kiøbstædsprivilegier, troligt af Dronning Margrethe, som her siges at have strandet og være reddet af Skavboerne, hvilke Privilegier ere fornyede af Kong Erik af Pommern. Af Kong Kristian den Anden fik Skagen Aar 1519 fri Birk og Birkeret. Denne Kiøbstæd ligger vidt adspredt, uden at være afdeelt i Gader, da hvert Huus ligger for sig selv langs med Havet, paa den Side til Kattegat næsten af en Fierdingveis Længde, formedelst den skrækkelige Sandflugt. Byen bestaaer af Nyeskagen eller Vesterbye, Østerbye og Gamleskagen eller Høyen, hvilken sidste Deel af Byen ligger ved Nordsøens Strand, omtrent en Miil fra Landets yderste Odde, som kaldes Grenen. I forstum Tid har denne Bye været meget stor; men Havets Bølger har bortskyllet Landet, saa at Indvaanerne har maattet flytte dens Huse længere bort.

Byens Kirke, St. Laurentiikirke kaldet, er en lang anseelig Bygning med et høit og bredt

Taarn, og indvendig smuk prydet; den ligger en halv Fierdingvei fra Byen, omringet med en Ringmuur, som hindrer dens Ødelæggelse af Sandflugt, hvormed den idelig trues, eftersom Sandmilerne nærme sig dertil hvert Aar alt nærmere og nærmere. Kirken med et anseeligt Taarn skal være bygt af Skotter og Hollændere, som her paa Kysterne har i Mængde fisket i fordum Tid. Den er et Søemærke for de Seilende, fra hvad Kant de end komme; thi de kan see Kirketaarnet tre Mile ude i Søen. Foruden Kirken er ogsaa to Kapeller, af hvilke det ene er i Østerbye, hvor Aftensange holdes og Skriftemaal om Løverdagen, til Lettelse for gamle Folk. Magistraten er en Byefoged; men i fordum Tid har Byen, da den var langt større, havt to Borgemestere og Raadmænd tillige.

Landhandel kan Skagens Bye ei have, da den ligger ligesom i en Afkrog formedelst de lutter Sandbanker, hvormed den er omringet; men Indbyggernes Næring og Handel er med Fiskevahre, som de med deres smaa Skuder, som kaldes Brikker, bortføre og sælge i Kiøbenhavn, Lybek, Rostok, Karlskrone, Stokholm og i østersøiske Stæder; thi Havet giver Indbyggerne, som meest alle ere Fiskere, og indeelte i visse Fiskeselskaber, Overflødighed af alle Slags Fiske, især Flyndre, Torsk, Kabliou, Langer og Koller, hvilke de tillave, og sælge enten saltede, eller lagede og ludede. Lige for Byen, omtrent en Miil ude i Søen, ligger en lang østersbanke, som begynder ved Rifvet i Nordost, og gaaer langt hen i Sydvest. Disse Østers, som ere meget store, og tillige af deilig Smag, opskræbes med Skraber under fuld Seil paa 10 til 12 Favnes dyb Vand i den aabne Søe udi største Mængde. Om Skagens Kiøbstæd kan vidtløftigere efterlæses Søren Abildgaards Beskrivelse, trykt i oekonomiske Magazin, Tom. 4, Pag. 89.

Posten ankommer her til Byen fra Fladstrand, hvor det kongelige Posthuus er reguleret, hver Løverdage eller Søndag, og afgaaer igien derfra om Mandagen ved Middagstider.

2) **Tverstedkirkesogn**, som er temmelig medtaget af Flyvesandet, der daglig tiltager og udbreder sig, bestaaer af følgende Byer, nemlig: Østertverstedbye; Vestertverstedbye; Tverstedterpbye; Præstegaarden; Sløng; Skram; Sønderfiøring; Nørfiøring; Sønderhorsnab; Nørhorsnab; Tune Vestergiøgsig; Østergiøgsig; Gammelhorsnab; Strandhuset: Elkiær eller Nørreelkiær, en Herregaard med Hollænderie; dens Hovedgaardstaxt

er 35 Tdr. 6 Skpr., Skovskyld 3 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Skp. 1 Alb., Tienden 48 Tdr.

3) **Uggerbyekirkesogn** er det ene Annex til Tverstedkirke. Dertil hører: Ugerbye; Tolstrupbye; Staabekbye; Skeen.

4) **Bindslevkirkesogn** er det andet Annex til Tverstedkirke. Til dette Sogn hører: Sønderbindslevbye; Nørrebindslevbye; Aaskov; Aagaardbye; Vesterhesselbek; Østerhesselbek; Sotterup; Hedegaardi Monsbik; Vestertronsmark; Østertronsmark; Æegaas; Præstegaarden; Barkholt, Steensbek, en Herregaard, hvis Hovedgaardstaxt er 22 Tdr. 4 Skpr. 1 Alb., Skovskyld 7 Skpr. 1 Alb., Bøndergods 200 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr., Tiender 34 Tdr.

5) **Bierbyekirkesogn**, som har sit Navn af de mange Høye og Bakker deromkring, hvilke man her kalder Bierge, bestaaer af disse Byer, nemlig: Bierbye, hvis Kirke ligger meget høit; Saxtrupbye; Krattet; Ørnebøllegaarde; Snevrebye.

6) **Mygdalkirkesogn** er Annexet til Bierbyekirke, og har følgende Sognebyer, nemlig: Mygdalbye; Knavre; Røemølle; Søegaard; Hebbelstrup; Holtegaard; Lillegrontved; Storegrontved; Rabeltved; Skeenmølle; Retholt; Høitved; Dalsgaard; Skarndal; Degneboligen; Hoven; Klodskee; Lilholt; Krogholt; Kodberholt; Urslev; Skovmosej Trædholt; Odden, en Herregaard, som holder Staldstude; dens Hovedgaardstaxt er 61 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 8 Tdr. 4 Skpr., Bøndergods 250 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 3 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Tiender 55 Tdr.

7) **Tornebyekirkesogn** ligger mod den nordlige Strandkant, og skal have sit Navn af Kirkens høie Taarn, som kan sees 3 til 4 Mile ude i Søen, og er de Seilende til stor Nytte. Sognets Byer ere: Søndertornebye; Nørretornebye; Riersgaard, en frie, men ukomplet Herregaard, som holder Staldstude; dens Hovedgaardstaxt er 22 Tdr. 7 Skpr., Bøndergods 124 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 6 Tdr. 3 Skpr., Tiender 26 Tdr. Æistrupgaard; Kiøbstedbye. Udi dette Sogn findes mange Kiempegrave af 10 til 12 Alens Længde, besatte med store Stene omkring, og oven

paa dem. Efter Fortælling skal Kong Hiarne (andre sige Jernskiold, en Kiempe) ligge begravet i en Høy, hvor man seer øverst oppe paa ligge en mægtig stor Steen, 5 Alne lang, næsten 4 Alne breed, 1 1/2 Alen tyk, og kaldes Hiarnesteen.

8) **Vidstrupkirkesogn** er Annexet til Tornebyekirke, men ligger i Vennebjergherred, hvor det findes anført under No. 13.

9) **Hornekirkesogn** har sit Navn ligesaavel som det hele Herred af Horn, fordi denne Landets Odde eller Pynt, som gaaer lige ud til Skagerrif, ligner et Horn, som smalles mod Enden og krummes. Sogmbyerne ere: Hornebye; Høytrupbye Torpebye.

10) **Asdalsogn** er Annexet til Hornekirke. Til dette Sogn hører: Asdal, en Herregaard, beliggende ved den nordlige Strandkant, paa hvis Forstrand ofte Skibe sætter til og forulykkes; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; Gaardens frie Hovedgaardstaxt er 148 Tdr. 3 Skpr. 2 Alb., Skovskyld 3 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 300 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 2 Tdr. 7 Skpr., Tiender 89 Tdr.; Gaarden har sit eget Birk, og Birketinget holdes hver Torsdag; denne Herregaard er oprettet til et Stamhuus. Skovsgaarde; Reekiær; Kyvel; Grønhøy; Gadehuse; Steigelbjerg; Bastved; Putheden; Houlskov; Routved.

11) **Raabiergkirkesogn** har følgende Byer: Raabiergbye; Klitlund; Hiortelund; Laskouvad, Killesbek; Paaheeden; Løt; Hvidemose; Gaarbshede; Savkrog; Garboegaarde; Syrig; Ugerhale; Jennetgaard; Knasborg; Longsøe; Hvins; Skiødelund; Havkiær; Høgenhof, i fordom Tid kaldet Høgendehafve; Starholm; Gaye; Ronnerød; Letholt; Bomken; Mødal; Præstegaarden; Troldborg. Dette Sogn har liidt temmelig Skade af Sandflugten; Ved Strandkanten i dette Sogn finder man ofte en Deel Rav i Tangen, som flyder op. Udi dette Sogn ligger den store Garboesøe, hvorfra udflyder en Aae, som ved Aalbek løber ud i Havet.

12) **Hirzholmkirkesogn** bestaaer af den liden Øe Hirzholm, som ligger i Kattegat, en Miil ude i Havet Ostnordost fra Fladstrand. Kirken er bygt Aar 1641 da Landet efter Beboernes Ansøgning til Kong Kristian den Fierde

fik deres egen Kirke og Præst; thi tilforn hørte Beboerne til Ællingkirke, og havde da en lang og farlig Kirkevei over Vandet. Indbyggernes Næring er Flyndrefiskerie. Paa en liden ubeboet Øe Græsholm kaldet, have Beboerne deres Malkeqvæg gaaende. Grunden deromkring er Steen og Leer. Fra den søndre Side af Landet skyder et lidet Steenrif ud. Paa den nordre Side er inden for et Rif en Havn, kaldet Kattesund, for smaa Fartøier. Paa den østre Side findes intet Rif; men Vesten imellem Hirtzholm og Fladstrand ligge i Havet to Steendysser, kaldede Kølpen og Deget, hvoraf den inderste bedækker Havnen ved Fladstrand, og er ellers en liden Fortrejse, som har ligget under Kommendanten i Fladstrand. Præstens Indkomst bestaaer meest af Fisk.

13) **Ællingkirkesogn**, hvis Kirketaarn tiener de Søefarende i Kattegattet til et Søemærke og Efterretning, har følgende Sognebyer: Ællinggaard, en gammel Herregaard, liggende tæt ved en Aae, kaldet Ællingaae, som driver to Vandmøller; Gaarden holder Staldstude til Besætning, og ligger meget smukt med skøn Udsigt til Havet eller Kattegat; dens frie Hovedgaardstaxt er 32 Tdr. 2 Skpr., Bøndergods 101 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 9 Tdr. 4 Skpr. 2 Fkr. Ællinggaard; Sortkiærgaarde; Holmenbye; Stabek; Jerupbye; Napstiertbye; Skrepenhue; Rosig; Heden; Falden; Kimmen; Mosen; Brattenbye; Horder; Lien; Frøekiær; Ængen; Lebekvandmølle; Strandmølle; Lundmandshauge; Bannerslund, en uprilegered Herregaard, indrettet og opbyggt af en Bondegaard, kaldet Ællinglund, og ligger under Hovedgaarden Ællinggaard; dens Hovedgaardstaxt er 14 Tdr. 6 Skpr. Præstegaarden; Leerbek, en smuk Herregaard, omgivet med Skov, og ligger meget fornøielig paa en Fierdingvei nær Kattegat, saa at fra Gaardens Værelser haves alle Seilende i Kattegat i fuld Prospekt; denne Gaard har Forstrandsret for dens Mark, samt for de to Byer Bratten og Napstiert; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Under Hovedgaarden ligger Skaarupgaard i Tolnesogn; dens frie Hovedgaardstaxt er 30 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr., Skovskyld 3 Fkr., Bøndergods 222 Tdr. 5 Skpr. 2 Fkr. 2 1/2 Alb., Skovskyld 6 Skpr. 2 Fkr., Mølleskyld 3 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr., Tiender 56 Tdr. Nørtved; Skieltved; Nielstrup; Vindbek; Vinnevad; Kragsskov; Tolshauge; Skaanevad; Klit; Kalmer.

14) **Tolnekirkesogn** er Annexet til Ællingkirke. Til dette Sogn henhører: Tolnebye; Dverretbye; Holmen; Dalgaard; Skiørpingshede; Kraghede;

Boesholt; Slagborg; Pinkrogen; Skaarupgaard, har tilforn været en frie Herregaard, men er nu en uprilegered Sædegaard, og hører under Leerbekhovedgaard; dens Hovedgaardstaxt er 22 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskuld 3 Fkr. 1 Alb. Katsie; Mølhlem; Snerpen; Trang; Bateborg.

15) **Mosbergkirkesogn** har følgende Byer: Mosbiergbye; Biørnbek, Grarup; Steendrup; Ballehede; Hverup; Vien; Vesterblesberg; Østerblesberg; Vognbye; Maastrupbye; Æskier, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskuld 1 Td. 6 Skpr. 2 Alb., Mølleskuld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods 217 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskuld 1 Skp. 1 Alb., Mølleskuld 1 Td. 1 Skp. 2 Fkr., Tiender 34 Tdr. Nørreelkiær, en Herregaard, hvor der holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 35 Tdr. 6 Skpr., Skovskuld 3 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Bøndergods 203 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskuld 1 Skp. 1 Alb., Tiender 48 Tdr.

16) **Hørmestedsogn** er Annexet til Mosbiergkirke, og ligger i Vennebiærgherred, hvor det findes anført under No. 20. Dog ligger af samme Sogn følgende Byer i dette Herred, nemlig: Volstrupgaard, Korsholt, Studsholt, Studsholtmøllle; men de øvrige Sognebyer og Steder ligge i Vennebiærgherred.

17) **Sindalsogn**; hvortil hører: Sindalbye ; Sindallund; Præstegaarden; Stokholm; Ulsted; Fieldstedbye; Slotved; Aasen; Brasholt; Meidholt; Togholt; Refbakken; Langhelde; Sommerdal, Stokdal, Baggessvogn, en Herregaard, beliggende overmaade smukt imellem Skov, Mark, Eng og Vand, omtrent en Miil fra Havet, har prægtigt Fiskerie i Parker, Damme og Aær; her holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 47 Tdr. 3 Fkr. 1 Alb, Skovskuld 3 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Mølleskuld 2 Tdr. 1 Skp.. Bøndergods 204 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb, Tiender 42 Tdr. Ved Sindalkirke er et Hospital, stiftet Aar 1669 til tolv Fattige, hvilket underholdes af Eieren paa Baggessvogn.

18) **Ustrupsgn** er Annexet til Sindalkirke, og bestaaer af Ustrupbye; Skierpingegaard; Solberg; Torne; Skovhuse; Klastrupbye; Mølskov;

Hving; Hvingnmølle; Skrederholt; Hvidberg; Kalstrup; Sønderskov; Begholt; Skovboe; Skippershøy; Svibakken; Sparrevogn; Barridsholt; Biørnsballe; Grimshauge, en Gaard, som i et Dokument af Aar 1547 skrives Geemmerhassue; Putten; Højen; Grud; Tirup; Sandager; Bakken; Ryd; Bøgested, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 32 Tdr. 1 Alb., Skovskyld 2 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods 369 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr., Skovskyld 6 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 5 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr., Tiender 10 Tdr.

B. Vennebiegherred.

Vennebiegherred strækker sig tværs over Jylland fra Kattegat til Vesterhavet; thi mod Norden grændser det til Hornsherred; mod Sønden til Børglumherred; mod Østen til Kattegat; og mod Vesten til Vesterhavet. Det indbefatter eet Kiøbstædkirkesogn og atten Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) St. Kathrinækirkesogn; i Kiøbstæden Hiørring; 2) St. Olufskirkesogn; 3) St. Hanskirkesogn; 4) Skallerupsogn; 5) Vennebieghersogn; 6) Aastedsogn; 7) Skiærumsogn; 8) Fladesogn; 9) Fladstrandsogn; 10) Giærumsogn; 11) Uggildtsogn; 12) Taarssogn; 13) Harretslevsogn; 14) Rakebyesogn; 15) Seielstrupsgn; 16) Ruubergsogn; 17) Maarupsogn; 18) Jelstrupsgn; 19) Lyngbyesogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed.

1) **St.. Kathrinækirkesogn** i den Kiøbstæd Hiørring; hvortil hører, foruden den Kiøbstæd Hiørring, ogsaa Bistrupgaard, beliggende strax uden for Hiørring, men har fine Marker tilfælles med Byen; den hører til den Herregaard Odden, og beboes af to Bønder, som svarer hvert Aar af den 50 Slettedaler hver Juleaften til Hospitalet i Aalborg; denne Gaard heedte i fordum Tid Biskoptorp, og var Biskoppernes over Vendelboe- eller Aalborgstift deres Residenz, naar de boede i Hiørring.

Hiørring, en Kiøbstæd eller Landstad, som ingen Skibshavn eller Seilads har; den ligger omtrent midt i Landet, 7 Mile fra Skagen, 4 1/2 Miil. fra Sæbye, næsten 7 Mile fra Aalborg, og fra Fladstrand eller Østrestrand ud til Kattegat

4 Mile; men fra Nordre- eller Vesterstrand fem Fierdingvei. Polihøide er her 57 Grad. 29 1/2 Min. Latitud, og 25 Grad. 27 Min. Longit. En liden Bek, Strømmen kaldet, løber igiennem Byen øster ud ad, og har meget got Vand til Indbyggernes Nytte. Denne Bye er formodentlig den ældste Kiøbstæd i Vendsyssel, og har tillige været i stor Anseelse, da den har været Stiftets Hovedstad, hvor Stiftets Biskop residerede, baade i de katholske Tider, saa og efter Reformationen lige indtil Aaret 1554, da Kong Kristian den Tredie forflyttede Biskoppens Residence til Aalborg, og gjorde Staden Aalborg til Hovedstaden for Aalborgstift, hvorved Hiørring mistede meget af sin gamle Herlighed. Dog holdes her endnu det sidste aarlige Landemode paa Ægidii Dag. At Byen i de allerældste Tider har været større end nu om stunder, sees klarligen deraf, at den har havt tre Sognekirker, endskiønt den for nærværende Tid neppe udgjør eet got Kirkesogn; thi de andre to Kirker, nemlig St. Hanskirke og St. Olaikirke, ligge begge ved Hiørring, og saa got som i Byen, men ere efter Byens og Borgernes Formindskelse nu allene Landsbyekirker og tvende Annexer til Hjørrings Sognekald. Byen har kun een Sognekirke, kaldet St. Kathrinæ- eller St. Karenskirke, og er en Korskirke formedelst det tilbygte St. Annækapel.

Byens Magistrat er en Byefoged og en Byeskriver; da Byen derimod i fordom Tid har havt baade Borgemester og Raadmænd. Byetinget holdes paa Byens Raadstue om Tirsdagen, og Herredstinget for Horns- og Vennebiergherreder holdes ogsaa her i Byen om Mandagen. Her boer og den kongelige Tolder for Hiørring, Bye og dens Tolddistrikt, som tager sin Begyndelse ved Tranumbek i Tranumsogn, og endes ved Raabergskiver i Raabergsogn; og under dette Tolddistrikt sorterer alle Sandskuderne i hele Distriktet, nemlig de, som har hjemme i Blokhusene, Løkken og Thorupstrand.

Posten afgaaer fra Hiørring til Aalborg eengang ugentlig, hver Fredagmorgm, og kommer igjen tilbage Søndagaften. Tre aarlige Markeder holdes med Kramvahre i Hiørring, nemlig den 4. Julii, den 3. Sept. og den 28.. Oktbr.

2) **St. Oles- eller St. Olaisogn**, hvis Kirke ligger ved Kiøbstæden Hiørring, og saa got som i Byen, men er nu det ene Annex til St. Kathrinækirke i Hiørring for følgende Landsbyemeenighed, som bestaaer af disse Byer: Skissbye; Gaarestrup; Vellingshøibye og Heede; Søndertyrop; Nørtyrup; Vinstrupgaarde; Brønderup; Umdal; Hestehauge; Fuglesig,

en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 5 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Skpr. 2 Alb., Bøndergods 277 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr. 1/2 Alb., Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skpr., Tiender 15 Tdr.

3) **St. Hanssogn**, hvis Kirke ligger ligeledes tæt ved Kiøbstæden Hiørring, og har været i fordum Tid en Sognekirke i Byen, men er nu ved Byens og Borgernes Formindskelse det andet Annex til St. Kathrinækirke i Hiørring for følgende Landsbyemeenighed, som bestaaer af disse Byer: Bagdrupbye; Vandsted, en liden ufrie og ukomplet Avlsgaard, hvis Hartkorn er 7 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. Aastrup, en Herregaard, som nu er henlagt under Stamhuset Restrup; denne Herregaard har lige indtil Souverainitæten været et kongeligt Slot, og tilligemed de underlagde Herreder været et kongeligt Lehn; af denne Herregaard eller Slot har efter Souverainitædens Indførsel i Danmark Aastrupamt i Vendsyssel, ligesom tilforn Aastruplehn, beholdt dette Navn; paa Aastrup holdes Staldstude til Besætning; østen omkring Gaarden løber en Aae, som tæt neden for Gaarden samles under eet med den store Aastrupaae; tæt forbi Gaarden løber Landeveien fra Hiørring til Blokhusene, Løkken og videre fremad paa Vesterkanten; Aastruphovedgaardsrart er 34 Tdr. 7 Skpr. 2 Fkr., Bøndergods over 308 Tdr. Hartkorn med underliggende Ørklit- eller Overklitgaard. Givrupbye; Krustrupbye; Jungstrup, Hougaard; Lundergaarden; Lund; Aastrupmølle; Golde.

4) **Skallerupsogn** bestaaer af følgende Byer: Synderlevbye; Nørumbye; Nørlevbye; Præstegaarden; Knolde; Størup; Storehunderup; Præstholm; Klittenshuse; Villerup, en Herregaard og gammel Sædegaard, hvor Staldstude holdes; dens Hovedgaardstaxt er 21 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 213 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. 1/2 Alb., Tiender 56 Tdr.

5) **Vennebjergsogn** er Annexet til Skallerupkirke, og har følgende Byer: Vennebjergbye; Lophaugegaarde; Vesterhedegaard; Østerhedegaard; Havgaard; Stade; Nørreharidsslevbye; Ørklit, som af andre kaldes Overklit, og af andre Aarklit, er en fri og komplet Herregaard, som er nu, tilligemed den Herregaard Aastrup lagt under Stamhuset Restrup; paa denne Herregaard holdes ligeledes Staldstude til Besætning; Gaardens Hovedgaardstaxt er 12 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. Mølleskyld' 4 Skpr. 1 Fkr., Bøndergods 344 Tdr. 2 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 6 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 7 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr., Tiender 51 Tdr.

6) **Aastedsogn**, hvortil hører: Aastedbye; Favrholtbye; Haven; Halden; Ravnsholt; Ravnsholtvandmølle; Gluldbekskier; Guldbekskiersvandmølle; Gidsig; Linnedsgaard; Linnedsgaardsvandmølle; Linnedskrog; Nørretørildhave; Søndertørildhave; Mellingbye; Nederskoven; Søndervaasen; Nørvaasen; Hedeas; store Bøye; Overskoven; Haabendal; lille Haabendal; Ravnshøy; Skovtved; Steerbakken; lille Steerbakken; Haven; Steenhaven; lille Haven; Veierbakken; Lillemosen; Bekmanbye; Øviselbye; Reberholtbye; Fugelsangvandmølle; Fugelsanggaard; Vesternistrup; Østernistrup; Heden; Mosen; Skiørholt, en ukomplet Sædegaard, hvis Hovedgaardstaxt er 111 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb.

7) **Skierumsogn** er Annexet til Aastedkirke, og har følgende Sognebyer: Østerskierumbye; Vesterskierumbye; Studstrup; Spindelund; Skudsig; Skierumheede; Studsbierg; Stokholm; Røllen; Boneborg; Hungerholt; Vandsbek; Ørnhøy; Suurkier; lille Albek; Dybroe; Vadet; Trøgdrup; Æget, som skrives og nævnes Jeget, en tiende frie men ukomplet Sædegaard, hvor Staldstude ligeledes holdes til Besætning. Dens Hovedgaardstaxt er 18 Tdr. 3 Skpr., Mølleskyld 2 Skpr. 2 Alb, Bøndergods 19 Tdr. 5 Skpr, 1 Alb.

8) **Fladesogn** har følgende Byer, nemlig: Fladebye; Reesnæs; Baader; Steengit; Handbek; Birkebakken; Kirkeskov; Vintershuus; Steenhaugen; Tottenborg; Torndal; Fladbierggaard; Præstegaarden; Suderboe; Dal; Davidsleed; Vangen; Køibstrup; Tronderup; Jegen. Knivholt, en Herregaard, hvor Staldstude holdes til Besætning; ved Gaarden er en prægtig Hauge. Dens Hovedgaardstaxt er 35 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 200 Tdr. 6 Skpr. 2 Alb. Skovskyld 1 Td. 6 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 6 Tdr. 6 Skpr. 2 Alb. Tiender 60 Tdr. Bangsboe, en Herregaard, hvor der ogsaa holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 41 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 3 Tdr. 7 Skpr., 3 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 207 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 4 Skpr. 2 Fkr., Mølleskyld 4 Tdr. 3 Skpr. 1 Alb. Bangsboeaae.

9) **Fladstrandsogn** bestaaer af den Bye Fladstrand, som var tilforn ikkun en Bondebye og Fiskerleie tæt ved Havet; men da Fiskeriet lykkedes overmaade vel, saa begyndte Beboerne at fare med deres Brikker eller Flyndreskuder paa Kiøbenhavn og Norge, og have nu allerede en temmelig Handel, saa at Byen seer ud som en Kiøbstæd, hvis Huse ere bygte af Muur og Bindingsværk, og ere inddeelte i Gader og smaa Stræder eller Gyder, hvis Indvaanere ere handlende Kiøbmænd, Skippere, Lootser, Matroser og Fiskere, saa og Haandværksmænd, foruden dem af Militairetaten og de kongelige Toldbetientere. Uagtet Fladstrand er ingen Kiøbstæd og har ingen Kiøbstæds Privilegier, saa svarer dog Byen Indqvartering og Konsumtion, ligesom andre Kiøbstæder.

Hele Fladstrandbye og Grund, tilligemed Strandrettigheden, har forhen tilhørt adskillige paagrændsende Proprietairer og Lodseiere, men siden Aar 1748 tilhører den eeneste Kiøbmand der i Byen allene, som nu er hele Byens Eier, og af ham maae alle Beboerne tage Huusmændsfæste; men Forstrandsrettighed tilhører nu Kongen. Udi Fladstrand er det kongelige Toldkammer, som for var i Sæbye, men da Kiøbstæden Sæbye tog af, formedelst Indløbets Tilstoppeelse, og Fladstrands Havn befandtes langt beqvemmere, saa blev Toldkammeret forflyttet fra Sæbye til Fladstrand, hvor Tolderen og Kontroleuren nu boe. Her holdes ogsaa Postkontoir for Sæbye, Fladstrand, og Skagen. Eftersom Byen ei har Kiøbstæds Privilegier, saa har den ei heller nogen Magistratsperson, men sorterer under Herredsfogden over Vennebiegherred, som tillige, er Byefoged i Hiørring.

Tilforn har denne Byes Indvaanere altid søgt Fladekirke; men eftersom de havde tre gode Fierdingvei til Kirken, saa tillod Kong Kristian den Femte Aar 1686, at Fladstrands Menighed fik sin egen Kirke eller Kapel, som blev begyndt at bygges Aar 1688 og blev indviet Aar 1690 den 22 Maji af Biskop Henrik Bornemann i Aalborg. Kirken er bygt i en aflang Qvadrat paa en Bakke uden for Byen, og tiener til et Søemærke for de Seilende, særdeles ved Dvalgrundene. Ved Fladstrand er en god Havn, som ligger nordost for. Kastellet, og dannes af de Rif eller Steenbanker udi Havet og Landkanten mod Vesten, hvorved Bølgerne og Vindene tabe deres Heftighed, Disse Rif kaldes Bruurif, Bussrif, Maltrif, Simonsrif, Hiellen, Hielrif, Rendnrif, Sandhagen. Fra den Øe Hirtzhholm gaaer Renden ind i Fladstrands Havn og kaldes Løbet, 10 til 12 Fod dyb; ved Fladstrand er allevegne god Ankergrund. Havnen forsvarer i Ufredstider af

Fæstningsværker, bestaaende af 3 Fortresser, som ere: Sønderkandse, som har et Kastel, anlagt Aar 1687, og et Hornværk, anlagt Aar 1712; Nordreskandse, som er den ældste, og anlagt med 4 Batterier af, Kong Friderik den Tredie; og Deget eller Degholmen, som er en Redoute i Havet, en halv Miil fra Fladstrand, anlagt Aar 1712 med lave Batterier, for at bedække Havnen, som ligger imellem disse tre Fortresser. Besætningen har været et Garnisonskompagnie, hvis Chef var Kommendant over Fladstrands og Hals Fortresser; men nu er her ingen Garnison længere.

Ved Fladstrand falder skiønt Fiskerie af Stranden, om Sommeren Flyndre, Pigvare, Tunger, Hummere, Krabber; men om Vinteren fra Mikelsdag til Juul falder Koller, Torsk, Langer. Udi Krigstider pleier den norske Postjagt at gaae over fra Fladstrand til Norge, og Transporten at skee her. Kong Kristian den Siette og Friderik den Femte har paa deres norske Reiser ladet sig oversætte fra Fladstrand med Orlogsskibe til Frideriksværn udi Norge. Denne Bye Fladstrand ligger 8 Mile fra Aalborg, 4 Mile fra Hiørring, 5 Mile fra Skagen over Aalbek, og næsten 2 Mile fra Sæbye. Polihøide er her 57 Grader 30 Minuter Latitud. og 26 Grader 12 Minuter Longitud. Byen ligger paa en flad Grund ved Stranden, og egentlig heder Fladstrand, og hele Sognet haver Mængde af høie Bakker og dybe Dale omkring sig. Fra Fladstrand gaaer en Vei til Sundbye over Sæbye og Præstebro, paa hvilke to Steder betales Broepenge; samme Vei kaldes den østre Kongevei, og holdes vedlige.

10) **Giærumsogn** er det andet Annex til Fladekirke. Til Sognet hører: Giærumbye; Kragekiær; Myrholt; Huolsig; Boes; Giødgaard; Annexpræstegaard; Sønderrefsdal; Vesterrefsdal; Giærumgaard, en liden frie men ukomplet Sædegaard, hvis Hovedgaardstaxt er 12 Tdr., Bøndergods 5 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb. Sønderguldal; Veierbakken; Bakken; Lillehoved; Nørreguldal; Østerrøer; Skoven; Vesterrøer; Sveie; Rydsholt; Degnebolig; Kovstrup; Hedegaarden; Boelet; Boelmølle; Fuglesang; Bugstade; Lobbishøy; Vrangbek; Doenbek; Vangsgaard; Revedal; Kiær, og eet Huus.

11) **Uggildtsogn** bestaaer af følgende Byer: Uggildtbye; Nørretykke; Romholt; Gilleladen; Frisbek; Vormstrup; Hørsevad; Meelbek; Bokholt; Krogvad; Knudsholm; Smørkrogen; Skovhuset; Monkholt; Nolmose;

Snapholt; Stadshede; Koldborg; Dragstrup; Kringelberg; Bouerskov; Overskalberg; Hornebjerg; Havredal; Faarbjerg; Lørslevbye; Mølgaard, en uprilegered Avlsgaard, hvis Hartkorn er 13 Tdr. 4 Skpr. 1 Alb.; Spangerhede, er ligeledes en uprilegered Avlsgaard; de ligge begge under den Herregaard Hvidsted i Torssogn. Glimsholtbye; Høbjerg; Nederhesselt; Overhesselt; Linderumbye; Aasholm; Ægeberg, efter den jydsk Udtale Jegeberg, en ukomplet Sædegaard, hvis Hovedgaardstaxt er 14 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 4 Skpr. 1 Fkr. Steensodde; Aistrupoddehuse; Vesteraistrup; Østeraistrup; Rassing, tvende Huse; Bolle; Skovensboel; Nørregaldtoft; Søndergaldtoft; Søndertrang; Nørretrang; Lilletrang; Lillehedej Lilleheen; Bakken; Mølleskov; Dalsager; Sindholt; Rugtved; Linderumgaard, en Herregaard, hvor Staldstude holdes til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 45 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb., Skovskyld 1 Td. 4 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 6 Tdr. 5 Skpr. 2 Alb., Bøndergods 216 Tdr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 2 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 4 Skpr. 1 Fkr.

12) **Taarssogn** er Annexet til Uggildtkirke, men ligger i Børglumherred, hvor det findes anført under No. 21.

13) **Vidstrupsgn** er Annexet til Tornebyekirke i Hornsherred. Dertil hører: Vidstrupbye; Valsgaard; Toftegaard.

14) **Harretslevsgn**; hvortil hører Harretslevbye, Seiglstrupmølle.

15) **Rakebyesogn** er det ene Annex til Harretslevkirke, men ligger udi Børglumherred, hvor det findes anført under No. 19.

16) **Sejelstrupsgn** er det andet Annex til Harretslevkirke, og ligger ligeledes i Børglumherred, hvor det findes under No. 20. anført.

17) **Ruubiernsgn**; hvortil hører Ruubiernsbye; og Sydvest for samme Bye har fordum været et stort Biern, kaldet Ruubiernsknud, men skal være falden ud i Havet. Ulstrupbye; Kaiholmgaard; Kronholmgaard; Alstrup.

18) **Maarupsgn** er Annex til Ruubiernskirke og har disse Byer: Lønstrupbye, og Vildstrupbye.

19) **Jelstrupsgn** bestaaer af Jelstrupbye; Hundelevbye; Giølstrupbye.

20) **Lyngbyesogn** er Annexet til Jelstrupsgn, men ligger i Børglumherred, hvor det findes anført under No. 19.

21) **Hørmestedsogn** er Annexet til Mosbjergkirke i Hornsherred, og har følgende Byer og Steder: Birke; Meiengaard; Nyeneist; Gammelneist; Annexgaard; Kammelhøy; Lille; Vundsbe; Fellend; Skovehuus; Kringelholt; Topholt; Ulkierbakken; Streborg; Grimshauge; Marilund; Steensbe; Tiflum; Norgaard; Løkken, et Fiskerleie og tillige en Handelsplads, hvis Beboere ere velhavende Folk; thi de bruge ingen Avling, men derimod have de nogle Sandskuder eller Fartøier, med hvilke de fare bestandig paa Norge med alle Slags af Landets Produkter, og hiembringe tilbage med sig Tømmerlast, Bræder, Jern, Kakkelovne, Tiære, hvad Bønderne behøve, saa at de have her temmelig Kiøbmandshandel. Disse Sandskuder her i Løkken høre under Tolderens Tolldistrikt i Kiøbstæden Hiørring Tislumbye; Lislummølle; Høgholt, en Herregaard, som holder baade Staldstude og Stutterie til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 50 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 2 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 243 Tdr. 1 Skp. 2 Alb., Skovskyld 1 Td. 7 Skpr. 1 Fkr., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Tiender 12 Tdr. Søndergaard; Korsenstved; Maalund; Teglladen. Endnu hører til dette Sogn: Tolstrupgaard; Koroholt; Studsholt; Studsholtmølle, hvilke ligge i Vennebjergherred.

22) **Lendumsogn** er Annexet til Torslevkirke i Børglumherred. Til Sognet hører: Lendumbye; Kasum; Ballej; Kabermarken; Vaan; Vestersteenheden; Klem; Norstuben; Skovsgaard; Nørmilbakken; Ængsig; Nørsteenshede; Brødelev; Heeden; Hingelborg; Kaadlund; Bakken; Lillebakken; Ringholt; Stokbroe; Folsted; Damsgaard; Videt; Ulbek; Lendumsbroe; Hullet; Ulsig; Nørre; Heden; Kamelhøy; Diget; Nørremose; Grydebierg; Useltoft; Mikkelse; Studsholt; Fugelsang; Topholt; Nørrebremose; Bremose; Grimbøgen; Vesterbremose; Svampen; Mavrholt; Lillemavrholt; Kikkerhuset; Vestermildbakken; Kringelse; Troldborg; Storebuurholt; Østermildbakken; Felledsbyggere; Østersteenshede; Sønderrøkie; Kobberbroe; Nørrerøkie; Raasig; Lillebuurholt; Kammer;

Kufesgaard, en eensted Bondegaard, bygt i et Morads af den Kiæmpe eller Høvding Kufe, hvis Grav vises paa Marken. Lengsholm, en Herregaard, beliggende midt i et opfyldt Morads, er bygt af den Kiæmpe eller Høvding Lengs, hvis Kiæmpegrav, kaldet Lengersgrav, vises i en Høi udi Skoven. Samme Grav er 70 Skridt lang og 35 Skridt breed; langs ad Ryggen paa Graven er sat en Rad Kampesteen. Paa denne Gaard holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er, 33 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 5 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr., Mølleskyld 3 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr., Bøndergods 199 Tdr. 1 Skp. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 1 Td. 6 Skpr. 2 Alb., Tiender 12 Tdr.

C Børglumherred.

Børglumherred strækker sig tvært over Landet, fra Kattegat mod Østen indtil Vesterhavet mod Vesten; men mod Norden til Vennebjergherred, og mod Sønden til Jerslevherred. Dette Herred indbefatter eet Kiøbstædsogn, nemlig Sæbyekiøbstæd, og sytten Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Sæbyekiøbstæds Kirkesogn; 2) Vreilefsogn; 3) Hestrupsogn; 4) Ulbeksogn; 5) Vaarsogn; 6) Skiævesogn; 7) Draaesogn; 8) Æmbsogn; 9) Serretslefsogn; 10) Børglumsogn; 11) Furrebyesogn; 12) Veibyesogn; 13) Torslevsogn; 14) Lendumsogn; 15) Volstrupsogn; 16) Horbyesogn; 17) Understedsogn; 18) Karupsogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed:

1) Den Kiøbstæd **Sæbyekirkesogn**; hvortil hører den Kiøbstæd Sæbye, og Sæbyevandmølle

Sæbye en liden Søekiøbstæd, beliggende ikke langt fra Næsset hos Lonøstrand ud til Kattegat. Den ligger omtrent midt imellem Skagen og Aalborg, halvsvende Miil fra hver af dem, halvanden Miil fra Fladstrand og 3 Mile fra Hiørring. Byen er tilforn kaldet Mariensted, af Marienstedkloster, som der var stiftet Aar 1469. Byens ældste Privilegium, som man har, er givet Aar 1524 af Kong Friderik den Første; dog finder man i Aalborgpapegoiegildes Bog, at den har været en Kiøbstæd allerede Aar 1465. Byens Sognekirke kaldes St. Mariæ- eller vor Fruekirke, og har i fordum Tid

været Klosterkirken af det da værende Mariestedkloster, som var stiftet St. Mariæ til Ære. Her er to Hospitaler, nemlig Byens eller det gamle Hospital, til 8 Lemmer, af hvilke hver faaer maanedlig 4 Mark; og Ruuses Fattighuus til 4 Lemmer, hvor hver faaer maanedlig 3 Mark.

Byen har ypperlig Leilighed til Skibsfart, har en lang smal Steenhavn, hvori Byens Aae har sit Udløb; men Bolværket er forfaldet, hvorudover Jorden falder ud og tilstopper Havnen. Byens Handel er paa Norge, Kiøbenhavn og Aalborg, med Fedevahre, Lerreder og hiemmegiort Tøi. Her falder et skiønt Flynderfiskerie, hvilke roses af deres gode Smag; ved Siden af Havnen er Fiskernes Flyndregarns Stader. Her fanges ogsaa anden Slags Fisk i Havet; men i Aaen, strax neden for Sæbyemølle, fanges Ørreder, Aborrer, Giedder, Aal.

Byen har i forrige Aarhundrede været meget større end nu omstunder; men nogle Gader ved Aaens søndre Side ere ved Tidens Længde ganske hentærede af Aaens Løb. Thi tæt Norden langs ned om Byen løber en meget stor Aae, som driver en Vandmølle, og strax derpaa falder samme Aae ud i Havnen og Kattegat. Over denne Aae ved Møllen gaaer en Broe, som kaldes Møllebroen. Byens Magistrat er en Byefoged, som holder Byeting hver Onsdag i et i Byen nyt opbyggt Tinghuus, i Stedet for det gamle nedbrudte Raadhuus. Byefogden er tillige Herredsfoged og holder Herredtting. for Børglum- og Jerslevherreder i samme Tinghuus hver Torsdag.

Posten afgaaer fra Sæbye til Fladstrand om Tirsdagen, og kommer igien samme Dag; da den afgaaer til Aalborg og kommer igien fra Aalborg tilbage med Breve om Fredagen. Krammarked holdes her den 22. Oktober.

2) **Vreilefsogn**, hvis Kirke er en meget anseelig Bygning baade udvendig, saa og indvendig, hvilende paa høie murede Pillere, og kaldes. St. Nikolaikirke; er bygt tæt ved Herregaarden Vreilefkloster, og har i de katholske Tider været Klosterkirke, da samme Gaard var et Nonnekloster. Til dette Sogn hører: Vreilefkloster, en prægtig Herregaard, som fordum har været et anseeligt Nonnekloster med en Prior og Priorinde, stiftet Aar 1208, og altsaa et af de ældste Klostere. Men efter Reformationen blev det sekulariseret og giort til Kronens verdslige Lehn; dog fik Klosterjomfruerne deres Klæde, Føde og Underholdning der endnu, indtil Aar 1555; men mod Udgangen af det sextende Aarhundrede er det solgt fra Kronen, og kommen i andre Eieres Hænder. Gaarden har endnu sine gamle store grundmurede Klosterbygninger, hvorhos

Klosterkirken har været bygt, som endnu er dette Sogns anseelige og smukke Sognekirke. Gaarden har fra de katholske Klostertider af havt sin egen Birkeret, som kaldes Vreilefklosterbirk, og holdes Birketetinget paa Gaarden om Onsdagen. Her holdes Staldstude til Besætning. Ved Gaarden er et Hospital for 4 Fattige. Gaardens frie Hovedgaardstaxt er 46 Tdr. 7 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods til Vreilefkloster og Rønnovsholms Herregaard er samtlig 667 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 7 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 4 Tdr. 5 Skpr. 2 Alb., Tiender 94 Tdr. Sognets Byer ere: Guldagerbye; Lundgaard; Gunderupbye; Haverholmgaard, en ukomplet Avlsgaard, henhørende under Vreilefkloster; Nørtierit; Sønderbroen; Østerdammen; Vesterdammen; Græshede; Sønderleie; Nørreleie; Poulstrupbye; Saxagergaard; Pletgaard; Grynderupbye; Rønnebjergbye; Aarupbye; Mynderup; Harken; Reerup; Skoven; Fuglesang; Lendestved; Lundepreæstegaard; Vesterlendestved; Østerstokbroe; Bastholm; Vesterstokbroe; Bastholmsmølle; Tollestrupbye; Østergaard; Høgstedbye; Østentorp; Lilleobentorp; Rønnovsholm, en Herregaard, som i fordem Tid har heedt Tierret eller Thiered; men i Kong Friederik den Andens Tid er den kaldet Rønnovsholm, af Frue Anne Rønnov. Gaarden holder Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb. Bøndergodset er beregnet under Vreilefklosters kontribuerende Hartkorn, eftersom disse to Herregaarde have i mange Aar tilhørt een Eier. Endnu hører til dette Sogn: Grundrupgaard; Krogholm; Vreilefklosters Vandmølle.

3) **Hestrupsogn** er Annex til Vreilefkirke. Dertil hører: Hestrupbye; Hestrupvandmølle; Hestrupgaard, en ukomplet Sædegaard, som holder Staldstude til Besætning. Dens Hovedgaardstaxt er 21 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr., Bøndergods 109 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 172 Alb., Tiender 20 Tdr.

4) **Albekkirkesogn.** Dertil hører: Albekbye; Siveflet; Hytten; Falden; Alsorvad; Porsmose; Lilleporsmose; Kierlingholt; Skovensboel; Stoldsholt; Lillestoldsholt; Knøsen; Bekshede; Havsig; Lillehavsig; Nørklit; Sønderklit; Kierskov; Overholbet; Fimtrang; Storepræstebro; Klemenshauge; Fimheder; Overrom; Øverholbek; Lillepræstebro; Nederholbek; Nederrom; Skovhuse; Faurholtbye; Holmsgaarde;

Præstegaarden; Langsøebye; Albekgaard; Hesselt; Ælkiær; Krimgelhede; Holte; Fladetsgadehuse; Vaarsøebye; Vaarsøemølle, beliggende ved den store Aae eller Søe, Vaarsøe kaldet; men i et gammelt Dokument af Aar 1328, kaldes den Worthæsaee, som falder udi Kattegat; Østerdammet; Vesterdammet; Nørstrengsholt; Skarpholt eller Stokbroe; Teglbakken; Rugtved, en Herregaard, beliggende meget smukt ned Vand og Skov; thi Gaarden har Strandrettighed, da den ligger tæt ved Stranden ud til Kattegat, og den har ypperlig Ege- og Bøgeskov; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 22 Tdr. 7 Skpr. 2 Fkr., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 201 Tdr. 7 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 5 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr., Mølleskyld 3 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb. Nørrefæbroe; Lillerugtved; Biergen; Lillebiergen; Skovsmose; Pierven; Liøngshøiskov; Langeland; Skoven; Sønderstingsholt; Donstedgaard; Donstedmølle. Det øvrige af Albeksogn ligger i Jerslevherred, nemlig: Vorsøebye; Siørebye; Krogen; Sønderfæbroe; Øster- og Vestertveden.

5) **Vaarsogn** er Annexet til Albeksogn, og ligger i Jerslevherred, hvor det findes anført ved No. 14.

6) **Skjævesogn**, hvori ligger: Kiærsgaard; Skjæveleed; Præstegaarden; Kotterupboel; Barkholt; Birket; Østerlien; Vesterlien; Langholt; Byrdal; Aalegaardsodde; Ovenstrupbye; Tosbekvandmølle; Ovenstrup; Slagstedskovhuse; Hundrupbye; Krogsdam; Raaholt; Vitten; Rovhaven; Snoren; Dybvad, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 46 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 314 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr. 2 1/2 Alb., Skovskyld 13 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr., Mølleskyld 7 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 1/2 Alb., Tiender 16 Tdr. Knudseje, en Herregaard, som vel er privilegeret, men ufrie og ukomplet, hvor der holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 14 Tdr. 2 Skpr., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. Knudsejevandmølle. Det øvrige af Skjævesogn ligger i Jerslevherred, nemlig: Stagstedbye; Ravnholt; Storeneisom; Lilleneisom; Storevrangmose; Lillevrangmose; Mosen; Nødbakken; Nyemølle; Avenkiødt; Avenrkiødttvandmølle; Boes; Høyen; Knapen; Stagstedgierde;

Bolhøye; Tophede; Storeføltved; Lilleføltved; Logsig; Lillespanghede, Røven; Solhololt; Storespanghede; Hatten; Krogen Møllebakken; Tuen.

7) **Vraaesogn** bestaaer af disse Byer, nemlig: Søndervraaebye; Nørrevraaebye; Stensvadbye; Borupbye; Grønderupbye.

8) **Æmbsogn** er det ene Annex til Vraaekirke, og bestaaer af Æmbye og Vullerupbye.

9) **Serridslevsogn** er det andet Annex til Vraaekirke, men ligger i Jerslevherred, hvor det findes anført under No. 13.

10) **Børlum- eller Børglumsogn**, hvis store og anseelige Kirke har i de katholske Tider været en Klosterkirke for Børglumkloster, og ligger meget høit, saa at den kan sees langt borte, især til Havsidens, hvorfor og de Seilende i Nordsøen tage deres Bestik og Cours efter den. Denne Kirke ligger forhøiet fra Jorden 3 1/2 Alen, og man gaaer op til den, af en huggen Steentrappe, som er forsynet paa Siden med Jerngelænder; den er indvendig 62 Alne lang, 32 Alne breed, og 26 Alne høi under Hvelvingen; indvendig er den overmaade smuk prydet, samt forsynet med Orgelværk. Man seer her de gamle katholske Bispers Monumenter; thi de katholske Bisper havde neden for Klosteret deres Bisperesidens: og da er Kirken kaldet vor Fruekirke. Den har baade i de katholske Tider, saa og en Deel Aar efter Reformationen, været Domkirken for hele Vendelboestift, som nu kaldes Aalborgstift, efterat Bisperne over samme Stift i Kong Kristian. den Tredies Tid kom til at boe i Aalborg. Dette Sogn bestaaer af Børglumbye; Steenbjerggaard; Hiortenæsgaard; Skiøtterupbye; Vitterupbye; Børglumkloster, en anseelig og betydelig Herregaard, som i de katholske Tider har været et stort Kloster, besat med hvide Munke af Præmonstratenserorden. Nogle mene, at dette Kloster er stiftet af Kong Svend Æstridsen, da han oprettede Vendelboebiskopdom, som siden af dette Kloster blev kaldet Børglumstift, men nu Aalborgstift. Munkene i dette Kloster kaldtes Kaniker, og udgiorde et Domkapitel, som blev kaldet Børglumdomkapitel, og havde Rettighed til at udvælge en Biskop over Stiftet. Klosterets Forstander var en Prælat. Klosterkirken var da Domkirken for hele Børglumstift, og de katholske

Bisper havde deres Bisperesidenz neden for Klosteret paa den Plads, som endnu kaldes Bispegaard. Ved Reformationen blev Klosteret sekulariseret og gjort til et kongeligt Lehn. Udi nogle Aar var Klosters Indkomster henlagte til Oberhofmesterens Underholdning paa Sorøe ridderlige Akademie; men efter Souverainiteten blev Børglumklosterslehn, ligesom de andre Lehne, gjort til et kongeligt Amt, og tilligemed de andre Vendsysselsamter tillagt Stiftsbefalingsmanden, som Amtmand derover. Klosteret bestod af fire Længder, og i den nordlige Længde var Klosterkirken, som nu er Bøndernes Sognekirke. Gaarden ligger tre Fierdingvei til Vesterhavet, og Har Birkeret; og holdes Birketinget paa Gaarden hver Tirsdag. Til Gaarden er ikke allene skøn Skov, men ogsaa Forraad af Skov- og Heedetørv paa Skrollersheede. Gaardens frie Hovedgaardstaxt er 49 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr. Desuden er under Gaardens Brug med kongelig Bevilgning 26 Tdr. 1 Skp., Bøndergods 717 Tdr. 6 Skpr. 2 Fkr. 1 1/2 Alb., Skovskyld 7 Skpr. 1 Fkr., Kongetiender 173 Tdr. Ved Gaarden er Aar 1766 anlagt et skønt Teiglbrænderie.

11) **Furrebyesogn** er det ene Annex til Børglumkirke. Dette Sogn ligger ved Vesterhavet, og skal have sit Navn af Fyrreskove, som i fordum Tid har staaet ved Stranden, hvoraf man endnu finder Rødder og Stubber i Jorden. Sognet bestaaer kun af een Bye, nemlig Furrebye, hvis Mark har taget megen Skade af Sandflugt. Man vil for vist sige, at Havet for en heel Deel Aar siden har borttaget en Bye, Rinderup kaldet, som laae her i Sognet.

12) **Veibyesogn** er det andet Annex til Børglumkirke. Til dette Sogn hører: Veibye; Kirkholm; Dalmarkgaard.

13) **Torslevsogn** bestaaer af: Vraaebye; Tryggebye; Vraaegaard; Gammegaard; Horshauge; Galterupgaard; Tyrestrupgaard; Ælsthauge; Voldstedgaard; Vesterfuglesang; Tromstrup; Lilletromstrup; Lillefuglesang; Klatterup; Vangdbye; Vangterp; Vangkiær; Refmose; Hiortholm; Grydbek; Hiortmose; Kobberholm; Stidsholt; Høgstrupbye; Fladbirk; Store- og Lillekrogen; Krogensmølle; Kirketerp; Lundgaard; Krogsdam; Dal; Koldbroebolig; Koldbroevandmølle; Høngaard; Fiem; Torslevpræstegaard; Riis; Flamsholt; Skavange;

Biridgaard; Aalborg; Gieirsholt; Langboet, Søeholt og Skoven; Brobakken; Vesterstrand; Hammerholt; Lindholm; Knopshauge; Silkeborg; Toften; Ørslevgaard; Østerstrand; Gyeeie; Ormholt, som ogsaa kaldes Vormholt, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 15 Tdr. 7 Skpr. i Fkr., Skovskyld 1 Td. 6 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 1 Skpr., Bøndergods 236 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr. 2 1/2 Alb., Skovskyld 1 Td. 2 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 7 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Tiender 51 Tdr. Heiseltgaard, en privilegered, men ufrie og ukomplet Sædegaard, som holder Stude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 17 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr., Skovskyld 3 Fkr., Mølleskyld 2 Skpr. 2 Fkr., Bøndergods 92 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr., Mølleskyld 3 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr. 2 1/2 Alb. Resten af dette Sogn ligger i Jerslevherred., og er følgende: Skiernegaard; Nordenrefbakkeni Sønderrefbakken; Fielgaarden; Ravnholt; Vrangmose; Vraaegaardsmølle.

14) **Lendumsogn** er Annexet til Torslefkirke., og ligger i Vennebiegherred, hvor det findes anført under No. 20.

15) **Volstrupsgn** bestaaer af: Volstrupby; Ørtofteby; Øxenhedeby; Tamholt; Kneverhede; Storetoftlund; Lilletoftlund; Storegrønhede; Lillegrønhede; Storengerholt; Lilleugerholt; Dyrheden; Bajensgaard; Hytten; Hyholt; Sæbyegaard, en Herregaard, som for Reformationen tilhørte Børglumstift, men blev Aar 1536 med det øvrige geistlige Gods lagt under Kronen, men er siden solgt til privat Eiendom Aar 1560; den har sit eget Birk, og Birketinget holdes paa Gaarden om Fredagen; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 43 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 7 Tdr. 2 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 8 Tdr. 4 Skpr., Bøndergods, saavel til Sæbyegaard, som til den Herregaard Greenshede, hvilke begge i mange Aar have havt een Eier, er tilsammen 412 Tdr. 6 Skpr., Skovskyld 6 Tdr., Mølleskyld 6 Tdr., Tiender 101 Tdr. Sæbyegaardsvandmølle; Voldstruppæstegaard; Degneboligen; Aasen; Sønderfolsbek; Vesterfolsbek; Fuglesang; Kragsted; Ørkhede; Birkemose; Stidsholt; Tanger, eller Graverhuset; Storesteenshede, en komplet Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 18 Tdr, 4 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld. 3 Fkr; Bøndergodset er

beregnet under Sæbyegaards kontribuerende Hartkorn. Langtved; Kratterupgaard; Skioldstrupgaard; Gadensgaard; Skovsgaard; Lillesteenshede; Heden; Lillekioldstrup; Storekioldstrup; Ulmsholm; Lundergaard; Dyrhedens Skovhuus. Udi dette Sogn ligger et Bierg, Gieddebierg kaldet.

16) **Horbye eller Hørbyesogn** er Annexet til Volstrupkirke. Dertil hører: Hørbye; Knur; Rosenhave; Østersvej; Vestersvej; Mellemsvej; Gammelholm; Horstemark; Nyeholm; Trankiær; Kroghede; Skou; Follerbanken; Giendrup; Baaren; Mosen; Porten og Boen; Bolletsmark; Ørvad; Gundestrup; Hallen; Hørbyelund, en Herregaard med skønne Grave og Fiskedamme; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 19 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr., Skovskyld 5 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 206 Tdr. 4 Skpr., Skovskyld 1 Skp. 1 Alb., Tiender 2 Tdr. 6 Skpr. Bredmose; Bonkholle; Lillefimen; Lilleskiærning; Svangen; Lillesvang; Klemmen; Løgtved; Kydsholt; Slongbroe; Borstkiær; Æstrupbye; Tofesig; Bakken; Vesterestrup; Mølgaard; Faarholt; Haven eller Hafven, en privilegeret, men ukomplet Sædegaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 5 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 4 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr.

17) **Understedsogn** bestaaer af: Vrangbekbye; Fladeholgaard; Grene; Letholt; Hollen; Gadsted; Vangen; Sønderknud; Tvirkiær; Dallbye; Degneboen; Skiftevedbye; Plettisholt; Skoven; Knappen; Nørknud; Rosengaard; Høirholt; Klatterupgaard; Hoelbjerg; Steenhede; Understedstrand under Bierget; Langvad ved Understedstrand; Vedunderstedstrand; Gundgaard; Nørgaard; Rutvedbye; Riesbye; Knapen; Henden; Knøsen; Hestvang; Reisbjerg; Gadeholtbye; Krattet; Jegen; Qvæselgaard; Qvæselkøvhuse; Præstegaarden. I dette Sogn findes en Bakke, kaldet Slottebakke, hvor den Søehane Knud af Borg har boet i ældgamle Tider; og kan man endnu see Kiendetegn af to Vindebroer til samme Slot. Paa Marken findes adskillige Steenstuer eller hedenske Begravelser, opmurede som Kieldere af Kampestenene.

18) **Karupsogn** er Annexet til Understedkirke. Til dette Sogn hører: Karupbye; Kieret; Klokkedal; Tykkekiær; Høyen; Refdalodden; Steisborg; Flagholt; Hadsborg; Trundhaven; Knivlingborg; Hornebjerg; Kokkenborg; Steendal; Tveden, en Bondegaard, men forhen en anseelig Bygning, som nu er nedbrudt, og beboes af to Bønder; uden for samme Gaard har fordum været et Herresæde, hvis Mure sees at have været to Alne tykke, hvor den i Kiempeviserne ommeldte Raadengod skal have boet, og havt Udsigt over Skovene til Østersøen. Østersmeden; Vestersmeden; Kulbroe; Melleamboel; Østerboel; Vesterboel; Øvstrup; Nørbakken; Øxen, bakken.

19) **Lyngbyesogn** er Annexet til Jelstrupkirke i Vennebjergherred, og bestaaer af disse Byer: Sønderlyngbye; Nørlyngbye; og Lyngbyetoropbye.

20) **Rakebyesogn** er det ene Annex til Harretslevkirke i Vennebjergherred. Til dette Sogn henhører Rakebye og Snarupbye.

21) **Seiglstrupsgn** er det andet Annex til Harretslevkirke; hvortil hører Seiglstrup, en Herregaard, men i fordum Tid har det været et biskoppeligt Slot, hvor de katholske Biskopper over Vendelbo- eller Børghlumstift ofte have resideret og udstædt adskillige Dokumenter. Men da alt det geistlige Gods ved Reformationens Indførsel blev Aar 1536 sekulariseret, saa hiemfaldt ogsaa Seiglstrup med Børghlumstifts Gods til Kronen, og blev et kongeligt Slot og Lehn. Dette Seiglstrupslot var en Tidlang Residens for de kongelige Lehnmænd. Men efter Souverainiteten i Kong Friderik den Tredies Tid blev Lehnet forandret til et kongeligt Amt, og som da efter Slottet blev kaldet Seiglstrupamt. I de følgende Tider blev Slottet med en vis Deel underlagt Bøndergods bortsolgt fra Kronen, som en Herregaard og privat Eiendom. Af det gamle Slot, som nu er nedbrudt, sees kiendelig baade Grave og Volde. Paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Dens frie Hovedgaardstaxt er 50 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr. Mølleskyld 4 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr., Bøndergods 429 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 2 1/2 Alb., Skovskyld 3 Skpr. 3 Fkr, 1/2 Alb., Tiender 88 Tdr. Strax ved Herregaarden ligger Seiglstrupkirke, som skal i fordum Tid have været et Kirkekapel for de katholske Bisper i de pavelige Tider. Foruden Herregaarden hører til dette Sogn: Smidstrupbye; Stagsted; Aagaard; Aalstrupgaard,

22) **Taarssogn** er Annexet til Ugildtkirke i Vennebiegherred. Dertil hører: Taarsbye; Hvidstedbye; Havstrupbye; Borupbye; Biørnstrup; Jernskov; Harpsøe; Krogen; Terpebye; Koldbroe; Lindholtgaard; Graumbye; Svenstrup; Siørup; Østervogdrup; Vestervogdrup; Bøgge; Gessingebye; Kattisodde; Ængen og Kieret; Storeskæggesholt; Heden; Uggerup; Hesselholt; Dal; Dalsmølle; Steendal; Bedelund; Græsdal; Voldsholte; Østerkrugdrup; Vesterkrugdrup; Krammisholt; Tykskov; Bragholt; Fejerholt; Kukholm; Støkstet; Hiorted og Fellen; Nordenbieken; Søndenieken; Storeklarupskov; Hefjelbakken; Nordenklarupskov; Vesterklarupskov; Østerklarup; Østermorild; Vestermorild; Mellemmorild; Hvitsted eller Hvidstedgaard, som ogsaa skrives Hvilstedgaard, en Herregaard, beliggende omtrent midt i Vendsyssel; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 21 Tdr. 3 Skpr. 2 Alb., Skovskyld 5 Skpr., Bøndergods 281 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Tiender 41 Alb. Under Hvidstedgaard ligger de to upriviligerede Avlsgaarde, Mølgaard og Spangerhede; ligeledes hører og dertil Ugildt- og Taarskirker. Boller, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 34 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 1 Td. 6 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 234 Tdr. 5 Skpr. 1 Alb., Skovskyld 3 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Skp. 1 Alb., Tiender 54 Tdr. Trangel; Bollervandmølle; Aas, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 14 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods 230 Tdr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 1 Td. 2 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb. Mølleskyld 4 Tdr. 2 Fkr. Skadvandmølle; Tidmandsholm eller Tidemandsholm, en frie, men nu ukomplet Herregaard. Tilforn er denne Herregaard kaldet Rartoft, og har ligget til Børglumkloster; men af Frue Inger Tidemand blev den efter hendes Stammenavn kaldet Tidemandsholm. Paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Dens frie Hovedgaardstaxt er 30 Tdr. 1 Skp. 1 Alb., Skovskyld 1 Td. 3 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 4 Skpr. 1 Fkr., Bøndergods 117 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 1 Skp. 1 Fkr.

D. Jerslevherred.

Jerslevherred strækker sig ogsaa paa tværs af landet, fra Kattegat mod Østen indtil Vesterhavet mod Vesten, og i øvrigt grændser mod Norden til Børglumherred, og mod Sønden til Hvetboe- og Kiærherreder. Dette Herred indbefatter tolv Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Hellevadsogn; 2) Hellumsogn; 3) Ørumsogn; 4) Dronninglundsogn; 5) Vrenstedsogn; 6) Thifesogn; 7) Tolstrupsgn; 8) Stenumsogn; 9) Østerbrøndeslevsogn; 10) Hollundsogn; 11) Jerslevsogn; 12) Vesterbrøndeslevsogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn især.

1) **Hellevadsogn** bestaaer af følgende Byer og enkelte Steder, nemlig: Hellevadbye; Allerupbye; Foltved; Trædholt; Skinbjerg; Mosen; Søndertrøderup; Blesbjerg; Klausholm, en meget smuk opbygt, men upriviligered Herregaard, hvis Hartkorn er 15 Tdr. 2 Fkr. 1 Alb., Bøndergods 135 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 4 Skpr., Tiender 77 Tdr. Rosenlund, ligeledes en smuk opbygt Eenestegaard; Lunderdal; Badstrupdal; Katholm; Svenstrupdal; Lillelangvad; Storelangvad; Bredkiær; Klokkerholm; Lembye; Røgelhede; Krogdal; Lunden; Øvindbjerg; Halskov; Korslund; Kiersgaard; Klokkerholmsmølle; Røeslund; Falden; Nørretrøderup; Kragerup; Kielden.

2) **Hellumsogn** er det ene Annex til Hellevadkirke, og bestaaer af følgende Byer: Hellumbye; Hellumlund; Pilgaard; Nakkebjerg; Monkholt; Lundergaard; Sletting; Langtved; Sneverholt; Snaphede; Kibsdal; Krogen; Krattet; Krogshauge; Føiting; Kalsbjerg; Markmose; Stoksted; Skovgaard; Kastenskov; Vandiskrog; Holmgaard.

3) **Ørumsogn** er det andet Annex til Hellevadkirke. Dertil hører: Ørumbye; Nørreravnstrupgaard, en upriviligered Avlsgaard, hvis Hovedgaardstaxt er 11 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr., Mølleskyld 5 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr., Bøndergods 52 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb. Nørravnstrupmølle; Mose; Brunvang; Biørnholm; Vesterglimvad; Sønderravnstrup; Lilleaagaard; Storeaagaard; Lillekraghede; Kraghede; Kringlingbroe; Størbakken;

4) **Dronninglundsogn**, tilforn Hundslundsogn kaldet. Dertil hører: Dronninglund, en overmaade prægtig og anseelig Herregaard, som fordum kaldtes Hundslundkloster, indtil at Kong Kristian den Femtes Dronning Charlotte Amalia købte den Aar 1690, og lod den kalde Dronninglund; denne Herregaard med sine store og prægtige Skove ligger næsten 4 Mile fra Aalborg.

I ældgamle Tider Har denne Gaard været et berømt Nonnekloster, kaldet Hundslundkloster, stiftet i det trettende Aarhundrede for Nonner eller moniales af Benediktinerordenen; Klosteret havde en Priorinde og en Prior, og af Kong Friderik den Første fik det frie Birk. Dette Kloster faldt ved Reformationen Aar 1536, ligesom de andre Kloster, til Kongen og Kronen. Aar 1581 blev dette Kloster med underliggende Gods og Møller, samt 22 Bundgarnsstader, som ligge til fire Strandbyer, saa og med frie Birk og Birkerettighed over alt Godset, gjort til en privat Eiendom ved et Mageskifte med Kong Friderik den Anden.

Tæt til den østlige Ende af Herregaarden ligger nu værende Dronninglunds Sognekirke, som tilforn har været Klosterkirken til Hundslundkloster; den er udvendig prydet med Taarn og et zirligt Spiir, og er indvendig en stor Korskirke, overmaade smukt prydet af høistbemeldte Dronning, og efter hendes Død af den kongelige Prinzesse Sophie Hedevig, som har stiftet i dette Sogn 7 Skoler og lagt hertil visse Donationer. Ved Dronninglund er skiønt rindende Veldvand, som springer ud af en Sandbanke en halv Miil fra Gaarden, og ledes ind paa Gaarden ved en konstig Bek, og driver to ved Gaarden liggende Vandmøller.

I Enden af Dronninglunds store og vidtløftige Skov, en halv Miil fra Hals, har været anlagt et Skibbyggerværft, hvorpaa i de Aar 1738 til 1750 ere bygte adskillige store Skibe til Grønlandsfarten og andre mindre Fartøier, af da værende Eier Jakob Severin, Kiøb- og Handelsmand i Kiøbenhavn, som da eene med kongeligt Privilegium førte den grønlandske Handel. Til Gaarden hører ogsaa Halsskov, hvor Eeg, Bøg, Elle og Birk haves i stor Mængde. Man har overflødig Fiskerie ikke allene i 14 Fiskedamme ved Gaarden, men ogsaa Strandfisk i Liimfiorden ved Hals og i Havet af Torsk, Ørreder, Flyndre og Sild. Paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning, saa og et Stutterie. Hovedgaardstaxt er 92 Tdr. 4 Skpr., Skovskyld 61 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods til begge Gaarde, nemlig Dronninglund og Dronninggaard med Halsladegaard og Gods derunder beregnet 788 Tdr.

2 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 15 Tdr. 7 Skpr. 2 Fkr., Tiender 60 Tdr. Birketing for Godset holdes her paa Gaarden om Løverdagen. Dronninggaard, en Herregaard, og tilforn kaldet Skovsgaard, men blev af Dronning Charlotta Amalia kaldet Dronninggaard, da hun kjøbte den; førend den blev indrettet til en Herregaard var den kun en Ladegaard til Hundslundkloster; her holdes Staldstude til besætning. Dens frie Hovedgaardstaxt er 55 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Bøndergodset er indberegnet under Dronninglunds kontribuerende Hartkorn; thi disse to Herregaarde have altid tilhørt een Eier. Sognets Byer og Steder ere: Lunderagerpræstegaard; Lundegaard; Kingstedbrønd; Storebiørnlund; Lillebiørnlund; Brøndensgaard; Meelvad; Torsholm; Bleisberg; Kiersgaard; Lillekiersgaard; Hiallerubye; Gierabye; Qviselholt; Ravnholt; Storeløgtved; Lilleløgtved; Løfholt; Trygebye; Lilledorstveden; Øbenholt; Østerdorf; Søndergaard; Nørgaard; Vesterdorf; Horted; Trindtveden; Langvad; Tidselbakken; Storerefald; Lillerefald; Stokholm; Lillestokholm; Melholtbye; Fielgaard; Holte; Kielbakken; Kieret og Dalen; Hedegaard; Gingsholm; Stagstedbye; Ørstebye; Kistrupholt; Kiuslingborg; Milholt; Skrudsholt; Damsgaard; Kokkenborgl Hønneborg; Møgelmoose; Bredholt; Kibsgaard; Skoven; Dalegaard; Lilleglimsvadf Byrvang; Daalsgade; Daarsvandmølle; Tvedensgaard; Jespergaard; Tvedergaard; Kolding; Frøbakken; Storeglimsvad; Dalmølle; Frandsborg; Torupbye; Torupheede; Solholt; Ulgraven; Rørholt; Heeden; Tolstrupbye; Bollebye; Asagaard; Asabye; Asavandmølle; Biørnstrup; Melholtgaard; Gammelkirkebye; Sudergaard; Ørsevad; Boved; Langheden; Lillelanghede; Siørgaard; Laursulf. Man seer paa Dronninglundsmarker adskillige Kiæmpegrave, som kaldes Pulperdys, Rettedys, Opdys.

5) **Vrenstedkirkesogn**, hvis Kirke kaldes St. Thøgerskirke, og uden for Kirkegaarden er en liden Kilde, kaldet St. Thøgerskilde, bestaaer af følgende Byer: Vrenstedbye; Sundsted; Holmen; Aasendrupbye. Ved Vrensted begynder en Vei eller Vase op til Børglumkloster, som kaldes Munkebroe, hvorom man har den gamle Fortæling, at der neden under skal være en Løngang i Jorden, hvor Munkene har havt deres Gang fra Børglumkloster til

Ingstrupkirke. Paa Vrenstedbyemark sees Levninger af en Skandse, som man vil foregive, at være Voldstedet af et Røverslot.

6) **Thisesogn** er Annexet til Vrenstedkirke og har følgende Byer: Thisebye; Mannebye; Fillholm; Ladegaard; Kieret; i Torregreft ved Broen; Grønborg; Stouvad; Havgaard; Hammelmose, en stor Herregaard, hvis ene halve Deel hører til Grevskaftet Rosenvold, og den anden halve Deel hører til Stamhuset Birkelse; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Dens Hovedgaardstaxt er 60 Tdr.. 6 Skpr. 3 Fkr., Mølleskyld 17 Tdr., Bøndergods 359 Tdr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Tiender 17 Tdr. Udi dette Sogn begynder den store Vildmose, som formedelst sin Længde og Brede grændser til adskillige andre Sogne. Om samme Vildmose er allerede meldt i Indledningen om Provinzen Vendsyssel Pag. 412.

7) **Tolstrupsohn** bestaaer af følgende Byer: Timmerbye; Præstegaarden; Kiersgaard; Meilstedgaarde; Taarup; Holte; Linderupbye; Knapishauge; Mølgaard; Vibsig; Aadegaard; Aadergaardsvandmølle; Gundersvandmølle; Hiermislevbye; Hiermislevgaard, en Herregaard, som er lagt under Stamhuset Birkelse. Paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 81 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 10 Tdr. 5 Skpr., Bøndergods 285 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 1 1/2 Alb., Skovskyld 9 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 1 1/2 Alb., Mølleskyld 16 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 1 1/2 Alb., Tiender 126 Tdr. Hiermislevgaardsvandmølle.

8) **Stenumsogn** er Annexet til Tolstrupkirke. Dertil hører Stenumbye; Vanggaard; Kokholm.

9) **Østerbrøndeslevsohn**, hvortil hører: Østerbrøndeslevbye; Kraghede; Skarvad; Neist; Hvilshøybye; Linderupgaarde; Hvilshøygaard, en upriviligeret Avlsgaard af 13 Tdr. 4 Skpr. 1 Alb. Hartkorn; Vestergierndrup; Østergierndrup; Buurholt, en stor men upriviligeret Herregaard, hvis Hovedgaardstaxt er 24 Tdr. 1 Alb., Bøndergods 103 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr., Tiender 52 Tdr. Stubdrup.

10) **Hallundsogn** er Annex til Østerbrøndeslevkirke, og bestaaer af disse Byer: Hallundbye; Hollenstedbye; Hollenftedheede; Hving; Østerhebbelstrup; Østerhuolhøy; Vesterhebbelstrup; Vesterhuolhøy; Heegaard; Nør- og Sønderland; Strand- eller Skarnvad; Kiølskegaard, en Herregaard, som i de ældste Dokumenter kaldes Kiølsøgaard; her holdes Staldstude til Besætning. Dens frie Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 3 Skpr, 1 Fkr., Mølleskyld 7 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 260 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 2 Skpr. 2 Fkr., Mølleskyld 6 Tdr. 4 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Tiender 124 Tdr. Kiølskegaardsvandmølle.

11) **Jerslevsogn**, hvortil hører: Jerslevbye; Tveden; Mølholm; Sønder- og Nørrebundesholt; Lilledorbanken; Holveien; Lorthule; Villestrup; Siegaard, Kefbakken; Krattet; Høiriis; Storedorbanken; Vestermellerupgnard, en ufrige Avlsgaard paa 10 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. Hartkorn; Store- og Lillepadheede; Mildal; Bomborg; Lunken; Dal; Mustedgaard; Østerhiulskov; Middelhiulskov; Vesterhiulskov; Kirkpærgaard; Vandkrogen; Kratteting; Bakken; Krattet; Østermølle; Vestermølle; Brodholt; Overstrup og Møllen; Pølen; Trædholt; Falden; Knasborg; Grydbek; Dyrlund; Alstrupgaarde; Klestrupbye; Rumpen; Sverebak; Sørheede; Holtet; Hassebek; Hansebek; Abildgaard; Sterupbye; Nørgaard; Løtte; Holte; Smekken; Kner; Umosen; Vejer eller Laagen; Lillevillestrup; Nørge; Høholt; Græne; Pinden.

12) **Vesterbrøndeslevsogn** er Annexet til Jerslevkirke og bestaaer af følgende Byer og Gaarde: Vesterbrøndeslevbye; Vesterhedegaard; Østerhedegaard; Vestervangdrup; Østervangdrup; Grimsted; Taarsmark; Agedrup; Tinghulen; Kornumgaard, en stor men uprilegered Avlsgaard, som staaer for 26 Tdr. 1 Fkr. Hartkorn udi Matrikulen. Nebstrup eller Nipstrup, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 20 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 275 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb. Udi Vesterbrøndeslevsogn gjøres sorte Gryder og andre Leerkar.

13) **Serredslevsogn** er det andet Annex til Vraakirke udi Børglumherred. Dertil hører: Serridslevbye; Kullumbye; Holtebye; Stade; Østeraae; Vesteraae; Nørhaven; Skarnager; Sønderhaven; Mellemlunden; Ulhøy; Hielmstedgaard; Underaarebye; Smersted; Bakken.

14) **Vaarsogn** er Annexet til Albekkirke i Børglumherred. Til dette Sogn henhører: Vaargaard eller Voergaard, en stor og vigtig Herregaard, som i de katholske Tider laae til den børglumske Bispestoel, og har været efter gammeldags Viis stærk befæstet; og da den i de fjendtlige Tider Aar 1664 var indtagen, blev den af de Danske beleiret og indtagen. Ved Reformationens Indførsel hjemfaldt denne Gaard til Kongen og Kronen, tilligemed de øvrige Stiftets geistlige Gaarde og Gods. Ved et Magestifte med Kong Friderik den Anden Aar 1578 blev denne Herregaard afhændet fra Kronen til privat Eiendom. Paa Gaarden holdes Stutterie og Staldstude til Forhandling; Gaarden har gammel Birkerettighed, og om Løverdagen holdes Birketetinget i en Tingstue paa Gaarden. Dens frie Hovedgaardstaxt er 96 Tdr. 2 Skpr. 3 Fkr., Mølleskyld 1 Td. 4. Skpr. 3 Fkr.. Bøndergods 252 Tdr. 7 Skpr. 1 Alb., Skovskyld 1 Td. 7 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb.. Mølleskyld 27 Tdr. 2 Skpr., Tiender 53 Tdr. 4 Skpr. Vaargaardsskovhuse; Aggestedbye; Trangit; Lilletrangit; Nørholt; Joskovsmølle; Vesterskovgaard; Vesterskovhuse; Volbroe; Brunvong; Bøgskovhølle; Svinhaugen; Ændel; Lilleendel; Gaardsholt; Dysevad; Flavenskal; Vestergaardsholt; Aabolt; Støre-Lunderheede; Smalbroe; Strudsholm; Hvidkilde; Vansted; Taabroe; Storeenoden; Bondhagen; Lilleravnholt; Lilleenoden; Knibben; Knarren; Skallerbakken; Gabbet; Gyden; Overgaard; Bildbakken; Skoven; Lossen eller Høffen.

E. Hvetboherred.

Hvetboherred er kun et lidet Herred, og grændser mod Norden til Jerslevherred; mod Sønden til Østerhanherred; mod Østen til Kiærherred, og mod Vesten til Vesterhavet. Det indbefatter ikkun 7 Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Jetzmarksogn; 2) Salumsogn; 3) Hunesogn; 4) Ingstrupsogn; 5) Hiermetzlevsogn; 6) Alstrupsogn; 7) Giølsogn.

Vi merke nu hvert Sogn især:

1) **Jetzmarksogn** bestaaer af følgende Gaarde og Byer: Meelbyegaarde; Vraagaarde; Kaasbye; Sønderbye; Pilegaard; Raarupbye; Purkiær; Storepanderup; Bedeholm; Østerskædebak; Vesterskædebak; Lottebolig; Østerbleggrav; Vesterbleggrav; Farshauge; Hedegaard; Housholm; Tvilstedgaard; Bisgaard; Lillebisgaard; Riisagergaard; Skadsholm; Lundbak; Meilholm; Lundergaard, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; under denne Herregaard ligger to privilegerede Avlsgaarde, nemlig Vestrup- og Saltumgaard, saa hører og hertil Saltum, og Hunekirker. Den frie Hovedgaardstaxt er 21 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr, 3 Fkr, Bøndergods 643 Tdr. 2 Skpr. 3 Fkr., Mølleskyld 6 Skpr 2 Fkr. 2 Alb., Tiender 76 Tdr. Toftegaard, paa hvilken Gaard den bekiendte Jette eller Kiæmpe Ridderrød skal forðum have boet. Igiennem dette Sogn løber Ryeaae, som giør Skilssmisse imellem Kiær- og Hvetboeherreder,

2) **Saltumsogn**, hvls Kirke er over 60 Alne lang, og den længste næst Skagenskirke i Vendsyssel. Til Sognet hører: Nørsaltumbye, hvor Præsten har en Bondegaard at boe i, da den rette Præstegaard er bleven ødelagt af Drivesand; Søndersaltumbye; Saltumgaard, en uprivilegered Avlsgaard, som holder Staldstude til Besætning; den staaer for 12 Tdr. 5 Skpr. 2 Alb. Hartkorn, og Mølleskyld 4 Skpr. 1 Fkr. Faarupbye; Østerupbye; Torpebye; Vestrupgaard, en uprivilegered Avlsgaard, som staaer for 11 Tdr. 6 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb. Hartkorn, Mølleskyld 1 Skp. 1 Fkr. 1 Alb.; denne Gaard, tilligemed Saltumgaard er lagt under Lundergaard. Albeksmølle; Bonkehuus; Præstegaarden; Jonstrupgaarde; Ærstedbye; Drustrup.

3) **Ingstrupsgn** bestaaer af Ingstrupbye, og Præstegaarden, som i forðum Tid skal have været en Herregaard, kaldet Brederiis eller Fredenriis, og har havt jus asyli eller Barfred; og i Præstegaarden er endnu et Huus i den vestlige Længde, som kaldes Barfred, og derover et Loft, kaldet Barfredloft, hvor de Skyldige toge Tilflugt til og skiulte sig, for at være frie for Blodhævneren. Desuden har i samme Præstegaard forðum været et stort rødt Huus med Grave om, hvor Kongerne, naar de vare i Vendsyssel, toge deres Logement, hvorudover den prægtige fiskerige Søe, Ingstrupsgn kaldet, som er en Miil lang og fuld af Brasen, Aal, Giedder, Aborrer og andre Slags Fisk,

lagt til Præstegaarden, efter et Dokument af Aar 158?, saa at ingen Præsten allene maae fiske i samme Søe. Øster- og Vesterborupgaarde; Borupshauge; Trudslevbye; Rolighed; Brødslevbye; Klitterupbye, som har i fordum Tid havt sin egen Kirke og Sogn, som grændsede til Vesterhavet; men fordi mange Gaarde af Sandflugt vare ødelagde, blev Klitterupkirke nedbrudt Aar 1571 i Kong Friderik den Andens Tid, og det overblevne af Sognet befalet at søge Ingstrupkirke.. Fra Ingstrupkirke har der været en Munkeløngang under Jorden til Børglumkloster, og en anden til Vreilevnonnekloster, som ved Tidens Ælde er sammenfaldet; men oven til kiendes en Vei, pikket med Broesteen. Ingstrupkirke er fordum kaldet St. Mariækirke; og vesten for Kirken er en Høy, Gaanhøy, kaldet, af hvilken høres et meget stærkt Ekko, naar man raaber mod Kirken

4) **Hunesogn** er Annexet til Saltumkirke. Dertil hører: Hunebys; Hunetorpbye; Perupbye; Bue; Lyngen; Bakkerne; Blokhusene, hvilke ligge paa Strandkanten ud til Vesterhavet, og ere 6 Selveierbøndergaarde, der bruge Avling og Fiskerie; men især føre de Handel med deres 4 Sandskuder, hvormed de seile paa Norge, hvorhen de føre Kornvahre og Fedevahre, samt Lerreder, og hiemmegiort Tøi, og føre tilbage igien adskillig Slags Tømmerlast, og saaledes drive en temmelig Handel; ved disse Blokhuse er en god Havn for deres Sandskuder. For deres Fartøiers indehavende Ladning maae de klarere og erlegge Told hos den kongelige Tolder i Kiøbstæden Hiørring: thi under Hiørrings Toldistrikt henhøre Blokhusene, Løkken, samt Thorupstrand. Disse deres Sandskuder ere matrikulerede, og svare Skudeskate aarlig ved Aalborgamtstue. Igiennem Blokhusene løber en Aae, som har overmaade klart og got Vand. Udi disse Huse giøres meget got hiemmegiort Lerred og uldet Tøi, samt Kurve af Viddierødder, som opgraves i Klitten; her falder skjønt Fiskerie af Havet, og paa Strandkanten findes en Deel smukke Konchylier, men altid findes eet vist Slags samlet paa hvert Sted for sig selv.

5) **Hiermeslevsogn** er det ene Annex til Ingstrupkirke og bestaaer af Vesterhiermeslevbye, Strid, Myrtved.

6) **Alstrupsogn** er det andet Annex til Ingstrupkirke; hvortil hører allene Alstrupbye.

7) **Giølsogn** bestaaer af den Øe Giøl, som er, en omflydt Øe, beliggende udi Liimfiorden, og udgiør et Kirkesogn for sig selv. Paa den nordre Side føies denne Øe ved en Veile saa viidt til det faste Land, at man kan gaae, ride og kiøre derover til og fra Landet; men paa de øvrige tre Sider maae bruges Fartøier. Denne Øe er meget betydelig af det skønne Aal- og Sildefiskerie som falder under og omkring Øen i Liimfiorden. Denne Øes Indbyggere kaldes Giølboer, og ere næsten alle Fiskere, da de have kun liden Avling; og derfor have de ud ved Liimfiordsiden anlagt paa deres Øe en Saltebod, hvori Silden bliver behandlet, som de have fisket. Denne Øe er een Miil lang, men ulige breed. Kirken er stor og smuk indvendig; har sin egen Præst, boende der paa Øen. Til fattige Børns Skolegang er her stiftet to Skoler, hvortil af Stifteren er henlagt Legata. Dette Sogn bestaaer af Giølby, og Birkumgaard, en uprivilegered Avlsgaard, hvis Hovedgaardstaxt er 10 Tdr. 3 Fkr. 2 Alb. Denne Gaard tilligemed hele Øen har i de katholske Tider Aar 1469 lagt til Børghlumkloster og Vendelboebispedom; men ved Reformationens Indførsel kom den tilligemed alt det øvrige geistlige Gods Aar 1536 under Kronen. Nu er hele Øen i private Folkes Eie. Tæt ved Øen ligger en liden Holm, Giølsteen kaldet.

F. Kiærherred.

Kiærherred grændser mod Norden til Jerslevherred; mod Sønden til Liimfiorden; mod Østen til Kattegat; mod Vesten til Hvetboeherred. Det indbefatter tretten Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Vadumsogn; 2) Aaebyesogn; 3) Bierstedsogn; 4) Hammersogn; 5) Horsenssogn; 6) Sulstedsogn; 7) Aistrupsogn; 8) Ulstedsogn; 9) Halssogn; 10) Vesterhassingsogn; 11) Østerhassingsogn; 12) Søndbyesogn; 13) Hvorupsogn.

Vi merke nu hvert Sogn i Særdeleshed.

1) **Vadumsogn**; hvortil hører: Vadumbye; Vadummølle; Østerholmebye; Vesterholmebye; Haldagerbye; Refsgaard; Biørumgaard; Kiøringehuus; Vadskiergaard; Broboltskov; Rødslet, som ogsaa kaldes Ryster, er en Herregaard, som holder Stutterie og Staldstude; dens Hovedgaardstaxt 39 Tdr. 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergoods

505 Tdr. 2 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 6 Skpr. 1 Alb., Tiender 24 Tdr. Paa Kirkegaarden er et Hospital, med Donationer forsynet.

2) **Aaebyesogn**, som har sit Navn af den store Aae, Ryeaae kaldet, som løber der forbi. Til Sognet hører disse Byer: Aaebye; Haugen; Aastrupgaarde; Sovebakken; Bierget; Teglladen; Torngaard; Knøsgaard; Skielrimmen; Havgaard; Møllegaard; Kneppet; Volbroe; Aaebyemølle; Rotkiærhuse; Birkelse, en Herregaard, beliggende ved Siden af den store Ryeaae; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Denne Gaard er oprettet til et Stamhuus, hvorunder henhører: Refkiærgaard, Hiermidslevgaard, og halve Hammelmose. Dens Hovedgaardstaxt er 57 Tdr. 3 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Skpr. 2 Alb., Bøndergods 333 Tdr. 1 Fkr., Skovskyld 1 Td. 6 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Tiender 170 Tdr. Endnu hører til Aaebyesogn følgende Byer, som ligge udi Hvetboeherred, nemlig: Vedstedbye; Feistrupbye; Brødløs; Refhede; Rom; Kiølvreng, Røn; Skovhuse; Mumgaard; Refkiærlaard, en Herregaard, som hører ind under Stamhuset Birkelse; her holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 39 Tdr. 2 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 214 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 2 3/4 Alb., Tiender 64 Tdr.

3) **Bierstedsogn** er Annexet til Aaebyekirke. Dertil hører Bierstedbye; Greis; Rommen; Sønderbierrgaard; Krogen; Nørkiær; Nørhallebye; Biørnkiær, en liden Herregaard, som holder Stutterie og Staldstude; dens Hovedgaardstaxt er 16 Tdr. 2 Skpr., 2 Fkr. 1 Alb., Bøndergods 228 Tdr. 3 Fkr. 1 4/5 Alb. Bierstedkirke ligger høit, og er bygt paa en Bakke eller et lidet Bierg.

4) **Hammersogn** bestaaer af Vadskovbye; Grinstedbye; Brødland; Øsbierr; Mogelmose; Trondal; Skoven; Præstegaarden; Sølgaard; Atterupgaard, en uprilegered Sædegaard, hvis Hovedgaardstaxt er 16 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods 15 Tdr. 1 Skp, 2 Fkr., Mølleskyld 4 Skpr. 1 Fkr.

5) **Horsenssogn** er det ene Annex til Hammerkirke, og har følgende Byer: Horsensbye; Østerkinderup; Vesterkinderup; Ugerholt; Vesterlaan; Langholt, en Herregaard, som holder Stutterie og Staldstude til Besætning;

dens Hovedgaardstaxt er 38 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb. Bøndergods 315 Tdr., Mølleskyld 1 Td. 1 Skp. Endnu hører til Horsenssogn Lyngdrupgaarde og Faurholt; men de ligge i Jerslevherred.

6) **Sulstedsogn** er det andet Annex til Hammerkirke. Til Sognet hører: Sulstedbye; Agdrup; Stapres; Lillestapres; Stavlund; Langelund; Dal; Byrholt; Hastruphaard; Tveden; Nepstrup; Paa Heeden; Meelstedbye; Krogsgaard; Bakkensveirmølle; Væsbieregbye; Ælkiær, eller Sønderelkiær, en Herregaard, som holder Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 44 Tdr. 5 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Skpr: 2 Alb.; Bøndergodset er indberegnet under Vraaes Hartkorn. Vang, en Herregaard, som undertiden skrives Vong eller Vongsgaard, hvor der holdes Staldstude til Besætning; dens Hovedgaardstaxt er 48 Tdr. 6 Skpr. 2 Fkr., Bøndergods 236 Tdr. 2 Skpr1 i Fkr. 1 Alb., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr., Mølleskyld 2 Tdr. 3 Fkr. 2 Alb. Ved denne Herregaard er skøn Skov og god Tørvemose.

7) **Aistrupsogn** er det tredie Annex til Hammerkirke. Dertil hører: Aistrupbye; Bredholt Tylstropbye; Kiersgaard; Ultvedgaard; Lasgaard; Kirkegaard; Bilgaard; Heeden; Brandenburg; Følsted; Holtegaard; Sindholt; Vraa, en Herregaard, oprettet Aar 1620 af en liden Sædegaard og fire nedbrudte Bøndergaarde, kaldet Vraa, hvorefter Herregaarden kaldes; her holdes Staldstude til Besætning, saa og Stutterie; dens Hovedgaardstaxt er 78 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods baade til Vraa og Elkiær, hvilke to Herregaarde ligge kun en Fierdingvei fra hinanden, er i alt 983 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb., Skovskyld 2 Tdr. 6 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 7 Skpr., Kongetiender 50 Tdr., Kirketiender 153 Tdr.

8) **Ulstedsgn** bestaaer af Ulstedbye; Ælsnap; Meelholthbye; Gietterupgaard, en uprilegeret Avlsgaard, hvis Hovedgaardstaxt er 26 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr., Skovskyld 1 Skp. 3 Fkr. Klitgaard; Rotterup; Vadsholt; Grafholt; Langstved; Vindelborg; Hytten; Rummen; Sønderbadsberg; Nørrebadsberg; Broen; Østervadsholt; Nørreheden; Heden; Lunden; Søndelunden.

9) **Halssogn**; hvortil hører Hals, en smuk Flek med et lidet Kastel, kaldet Halsskandse; Halsladegaard; Heden; Hovbye; Skovshovedbye Mølholt; Østergaasegaard.

Hals, er en smuk Flek, og tillige en Bondebye, men i sig selv et Fiskerleie, beliggende paa Dronninglundsgodets Grund, som af Kong Friderik den Tredie for kort Tid var skienket Kiøbstædsret og Frihed, og kaldtes en Handelsstad og Fæstning Hals i Liimfiorden i Jylland. Denne Bye ligger ved Indløbet af Liimfiorden, og formodentlig har faaet det Navn Hals, fordi Munden af Liimfiorden ligner en Hals paa Legemet, da Indløbet af Havet eller Kattegat ind i Fiorden smalles ligesom en Hals ved denne Bye. Dens Beboere ere Biergningsmænd, Skippere, Lootser og Fiskere. Byen har god Næring af Skibene, som gaae frem og tilbage af Liimfiorden, og maae lade sig visitere og fersegle af den kongelige Kontroleur, som boer her i Byen; men Toldklareringen skeer ved Aalborgtoldsted. Kirken er bygt Aar 1450. Byen har i fordum Tid havt sit eget Birk og Birketing; men samme Birk er nu lagt under Dronninglundsbirk. Til at bedække Indgangen fra Søen ind i Liimfiorden, og for at hindre i Krigstider fiendtlige Slibe at seile op i Fiorden, er strax østen for Byen anlagt et lidet Kastel, kaldet Halsskandse, hvor der har tilforn været en Kommendant og liden Besætning. Denne Halsskandse er anlagt Aar 1647 af Kong Kristian den Fierde, og blev fuldført af Kong Friderik den Tredie Aar 1656. Indløbet i Liimfiorden er allene jævnt Vand 9 til 10 Fods Dybde. Østen og vesten for Sandbanken ligger i Søen to Søetønder, een paa hver Side, kaldet Halstønder, til de Seilendes Efterretning; ligeledes vesten derfra paa den søndre Side Fiorden staae to Halsveder, hvorefter de Seilende styre deres Indløb i Liimfiorden; der staaer Qvaster ved Siden af Dybet ned til og ud for Haadybet. Dybtstikkende Skibe behøve Lootser til at lootse sig ind med. Overlootsen for Indløbet og for hele Liimfiorden boer i Hals, og har sine Underlootser. Skraaes over for Hals paa den anden Side af Indløbet i Fiorden ligger det Forbjerg Molbierge, som bestaaer af nogle høie Bakker, og kan sees 7 til 8 Mile bort udi Søen; ved samme Bierg løber et Dyb ud, som kan tiene Skibe for en Havn. Her i Egnen ved Hals, saa og langs med Havsiden i Vendsyssel, brændes Tang eller Ree, som Havet opkaster paa Strandkanten, til Aske, og af Asken udludes meget hvidt Salt.

Halslodegaard, en uprilegered Avlsgaard, som ligger under Dronninglund; dens Hovedgaardstaxt er 13 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr. 1 1/3 Alb., Bøndergodset i Hals, og Tienderne, er indbereget under Dronninglunds Hartkorn.

10) **Vesterhassingsogn** bestaaer af følgende Byer, nemlig: Vesterhassingbye; Skoven; Skraalen; Ravnskov; Gryderlund; Hassinggaard; Lunden; Striben; Vesterhede; Dødskov; Knollegaard; Vesteraaslund; Lundenborg; Havrekrogen; Østerlaan; Staabye; Sanderupbye.

11) **Østerhassingsogn** er Annexet til Vesterhassingkirke, og bestaaer af: Østerhassingbye; Føltved; Ryborg; Gaasebye; Ganderupbye; Povelstrup; Jegen; Skindberg; Østeraa, en liden uprilegered Avlsgaard, hvis Hartkorn staaer i Matrikulen for 5 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb. Skovskuld 1 Skp. 1 Alb., Bøndergods 36 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr. 1 Alb. Østeraaslund, Myren; Hølund; Ableholt; Østernesse; Vesternesse; Neissebroe; Østerhede; Hollet; Starbek; Starbekshauge; Diget.

12) **Sundbyesogn** har sit Navn af Aalborgsund, som dette Sogn ligger hos, hvor man sættes over fra Vendsyssel til Aalborg. Sognet bestaaer af disse Byer: Sundbye, hvilken Bye med sin Kirke ligger under temmelig høie Bakker, som kaldes Sundbyebjerg, og giver en smuk Prospekt fra Toldboden i Aalborg. Her er det store Færgeløb imellem Vendsyssel og Aalborg over Liimfiorden, hvortil holdes af Færgemandslauger 6 store og 6 smaa Færger. Byens Indvaanere ere velhavende Folk, og betale Konsumtion ligesom Kiøbstæderne. Byen har stor Næring baade som Færgested og som Fiskerleie. Her er got Fiskerie baade om Høst og Vaar. Her holdes ogsaa fire aarlige Markeder med Bønderredskaber og Trævahre. De øvrige Byer ere: Vaarbjergbye; Lindholmbye; Gidsig; Utterupbye.

13) **Horup- eller Hvorupsogn** er Annexet til Sundbyekirke; hvortil hører: Horupbye; Torpet; Utterupbye. Disse tvende Sogne ligge til Biskoppen i Aalborg pro officio, som derfor holder en residerende Kapellan til at forrette Gudstienesten.

G. Østerhanherred.

Østerhanherred grændser mod Norden og Østen til Hvetboeherred; mod Sønden til Liimfiorden; mod Vesten til Vesterhanherred. Det indbefatter ti Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Øelandsogn; 2) Haverslevsogn; 3) Beistrupsogn; 4) Broustsogn; 5) Svenstrupsogn; 6) Leerupsogn; 7) Tranumsogn; 8) Aggersborgsogn; 9) Tørslef- eller Torslefsogn; 10) Skremsogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed, nemlig:

1) **Øelandsogn** bestaaer af den Øe Øeland, hvis Sognekirke har tilforn været Klosterkirke til Øekloster, som nu er Oxholms Herregaard, og er en meget smuk anseelig Kirkebygning baade ind- og udvendig.

Denne Øe Øeland er en ganske omflydt Øe, beliggende ved den nordlige Side i Liimfiorden tvært over for Kiøbstæden Nibe, men hænger dog ved en Veile landfast med Vendsyssel, saa at man paa tre Steder fra de Landsider mod Vendsyssel og Hanherred kan kiøre og ride over til Øen, uden at oversættes paa Baade eller Færger. Indbyggerne nære sig deels af Agerdyrkning, deels af Sildefiskerie, som her gaae til under Landet. Øen tilhører den Levetzganiske Familie. Her findes stien Skov, især ung Opelskning af Bøg-, Eeg- og Ælletrær. Sognebyerne ere: Østerbye; Knudegaard; Vesterbye; Øxholm, en Herregaard, tilforn kaldet Øekloster. Denne Gaard var i de katholske Tider et Nonnekloster for Nonner (sanckti moniales) af Benediktinerorden, stiftet i det tolvte Aarhundrede, og havde sit Fiskerie udi Hagedyb. Ved Reformationen Aar 1536 blev dette Kloster, ligesom de andre Klostere og det geistlige Gods, sekulariseret og kom under Kronen. Aar 1573 kom Klosteret og tilliggende Gods ved Magestifte med Kong Friderik den Anden i private Hænder, hvorpaa Øekloster fik et nyt Navn, og af Frue Anne Øxe blev kaldet Øxholm. Det fierte Huus af Oxholms Borgegaard er baade Herregaardens og Øens Øelands Sognekirke, og var i fordum Tid Klosterkirken ved Klosteret, men blev Aar 1562 giort til den rette Sognekirke, og blev sat i ypperlig Stand ved St. Lauritzes Kapels Nedbrydelse paa Øeland, da dets Tømmer og Steen blev anvendt til Klosterkirkens Forbedring Denne Herregaard har fra de gamle Klostertider havt sit eget Birk, kaldet Øelands eller Øxholms Birk; og holdes Birketetinget om Onsdagen i en

Tingstue paa Gaarden. Til Godset er prægtig Skov og ypperligt Fiskerie i Liimfiorden. Her holdes Staldstude til Besætning. Dens frie Hovedgaardstaxt er 46 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 1 Skp., Bøndergods til Oxholm og Aalegaard, en Herregaard i Skremsogn, 502 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 1 1/2 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Kongetiender 169 Tdr. 4 Skpr., Kirketiender 89 Tdr.

2) **Haverslevsogn** bestaaer af følgende Byer: Haverslevbye; Tanderupbye; Lørstedbye; Lørstedvandmølle; Bønderupbye; Holmsøbye.

3) **Beistrupsogn** er Annexet til Haverslevkirke, og har følgende Byer, nemlig: Beistrupbye; Manstrupbye; Holmgaard; Heehuse; Tanderupgaard; Blegbrønd; Lillekrøllerup; et Huus ved Agersund; Sønderstrup.

4) **Aggersborgsogn**, hvis Kirke ligger paa den Herregaard Aggersborg Hovedmark, er beliggende tæt ved Liimfiorden; og der lige over for ligger den Kiøbstæd Løgstør, som giver en smuk Prospekt fra denne Side af Fiorden. Til Sognet hører: Aggersborgbye; Vullerupbye; Torupbye; Krøllerup; Aggersundsfærgested, hvor den rette Overfart med Færgerne fra Vendsyssel tverts over Liimfiorden til den Kiøbstæd Løgstør er; og derfor kaldes det smalle Vand i Liimfiorden her paa dette Sted Aggersund. Fiorden giver her Helt, Giedder, Aborrer, Flyndre, Sild og Aal i Mængde. Aggersundshuse. Der gaaer vel fra Aggersborgbye, som ligger halvanden Miil fra Havsidens, en liden Færge, hvormed ledige Personer oversættes; men det rette Færgested er Aggersund, som ligger en halv Miil neden for, og hvor den rette Færgedaard ligger. Aggersborg, en Herregaard, beliggende tæt ved Liimfiorden lige over for Løgstør, som giver et smukt Syn. Imellem Gaarden og Kirken ligger et Sted, kaldet Borgen, hvor Aggersborgslot eller Kongensgaard i Aggersborg fordum skal have staaet, hvor adskillige Dokumenter Aar 1272 af Kong Erik Glipping findes udstædte; og da skrives Navnet Akersburgh. Paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Dens fri Hovedgaardstaxt er 34 Tdr. 5 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Skpr. 2 Alb., Bøndergods 464 Tdr. 1 Fkr. 3/4 Alb., Mølleskyld 3 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Tiender 101 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr.

5) **Brovft sogn** bestaaer af Brovstbye, Æsbek, Nørørebye, hvorhos ligger den store fiskerige Nørøresøe, hvori fortælles at have staaet et Slot, kaldet Brattingsborg, som skal være siunket. Nørmølle; Sønderørebye; Jægerrumgaard; Bradskov, en Herregaard, som ogsaa kaldes Brodskov, og i ældgamle Dokumenter skrives Brovtskoff, bekiendt af sine overflødige Enge og Høeavling. Foruden de ved Gaarden nærliggende Enge har den en Miil borte ved Ulfskov en prægtig Eng, kaldet Ulfseeng eller Søeengene, en halv Miil lang, hvor der høstes et tusinde Læs fedt Høe. Omtrent en Fierdingvei fra Gaarden ligger den nysommeldte store fiskerige Søe, Nørøresøe kaldet, hvori fanges Aborrer, Giedder og Brasen; samme Søe tilhører Gaarden. Paa Gaarden holdes Staldstude og Stutterie. Under denne Hovedgaard ligge de to Avlsgaarde Sønderskovsgaard og Nørreskovsgaard i Svenstrupsogn. Den frie Hovedgaardstaxt er 71 Tdr. 4 Skpr. 2 Fkr., Bøndergods 507 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. 9/10 Alb., Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skpr., Tiender 133 Tdr. Til dette Sogn hører ogsaa Røglebye i Hvetboherred.

6) **Svenstrupsogn** er Annexet tit Brovstkirke. Dertil hører: Svenstrupbye; Jannumbye; Sønderskovsgaard, en tiendefrie Avlsgaard; Nørreskovsgaard, ogsaa en tiendefrie Avlsgaard; men i øvrigt skatte og skylde de begge som andet Bøndergods. Begge disse Gaarde staae i Matrikelen for 24 Tdr. Hartkorn, og henhøre under Bradskovherregaard, da de i Mands Minde have altid haft een Eier. Neesgaard, har fordum været en adelig Herregaard, men har nu ingen Herregaardsprivilegier, men ligger under den Herregaard Oxholm, og dens aarlige Afgift er henlagt til at vedligeholde den Levetzauiske Families Marmorepitaphium i Oxholmskirke.

7) **Leerupsogn**, som i gamle Dokumenter skrives Leydorp, bestaaer af Lundegaard; Porup; Lindgaard; Præstegaarden; Mølgaard og Mølle; Stagsted; Tellingbye; Bismølle. Her i Sognet holdes det bekiendte Leerupmarked paa vor Fruedag eller Marimesse den 3. Sept.

8) **Tranumsogn** er Annexet til Leerupkirke, og bestaaer af Tranumbye, Jarmstedgaarde; Bratbjerggaarde; Æistrupbye; Leerbekshuse; Bratbjergbye; Snever; Klithuse. Ved et lidet Vadsted her i Sognet, som kaldes Fladhøy, ligger den Kiæmpe Flade begravet.

9) **Tørslef- eller Torslefsogn**, hvis Kirke er inden og uden til anseelig, bestaaer af disse Byer: Torslevbye; Attrupbye; Aarupbye; Flegumbye; Ulsbjergbye. Ved denne Bye har fordum ligget en Herregaard, kaldet Alsbierggaard, som skal være ødelagt i Skipper Klemens Oprørs Tid. Man kan endnu see Gravene omkring samme Herregaard. Alsbierg, et høit Bierg, som kan sees langt borte. Haugen. Kokkedal, en Herregaard, paa hvis Mark findes Freistrupdam og Freistruphøy, hvorved har i ældgamle Tider ligget en Herregaard, kaldet Freistrup, som Aar 1456 er afbrudt, og lagt under Kokkedal. Paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning. Dens frie Hovedgaardstaxt er 37 Tdr. 1 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 410 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr., Mølleskyld 6 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Tiender 22 Tdr. 4 Skpr. Udi en Dal noget fra Tørslevkirke har i de katholske Tider ligget et Nonnekloster, kaldet Styvelskloster af Styvelbek; men samme Kloster skal være nedbrudt og forflyttet til Øekloster paa Øeland. Paa Tørslevmarke findes mange Steendysser og Begravelser, af hvilke en kaldes Mandstrupsteenstue, og tre Høye, kaldede Snøtofshøye.

10) **Skremsogn** er Annexet til Kollerupkirke i Vesterhanherred, og bestaaer af disse to Byer: Skrembye; Gundestrupbye. Aalegaard, en Herregaard, som nu hører til den Herregaard Oxholm og under dens Birk; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 15 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr.; Bøndergodset er indberegnet under Oxholms Herregaards Bøndergods.

H. Vesterhanherred.

Vesterhanherred grændser mod Norden til Vesterhavet; mod Sønden til Liimfiordens Vand, som gaaer med en dyb Viig midt ind i Herredet, og kaldes Bygholms- og Hanveile; mod Østen til Østerhanherred; og mod Vesten til Hillerslevherred i Thye. Den vestlige Deel af Vesterhanherred kaldes Hannæs, og er indsluttet af Bygholms Veile paa den østlige Side, og af Vesløsveile paa den vestlige Side, hvilke Veiler dannes af Liimfiordens Indløb. Dette Herred indbefatter tolv Landsbyekirkesogne, hvilke ere 1) Kietterupsogn; 2) Gjøttruppsogn; 3) Klimsogn; 4) Thorupsogn; 5) Vuustsogn; 6) Tømmerbyesogn; 7) Lildsogn; 8) Øsløssogn; 9) Vesløssogn 10) Arupsogn;

11) Kollerupsogn; 12) Hiortals sogn.

Vi merke nu hvert Sogn især.

1) **Kietterupsogn**, hvortil hører: Kietterupbye, paa hvis Marker findes mange Steendysser, hedenske Begravelser og Offersteder; Kragholm; Dronningholm; Korsholm; Huusbye, paa hvis Mark sees den bekjendte Huusbyehule, hvor de oprørske Bønder i Kong Kristoffer af Bayerens Tid bleve slagne Aar 1441, og Husebyeveile, som de Oprørske da rede over. Drøstrupbye; Øslevbye; Trudstrupbye; Siegaard; Østerkielgaard; Vesterkielgaard; Skerpinggaard; Aagaard, en Herregaard, som tilligemed mange andre Herregaarde i Vendsyssel blev afbrændt i Bøndernes Oprør under Henrik Tagesens Anførsel i Kong Kristoffer af Bayerens Tid; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 57 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 10 Tdr. 5 Skpr., Bøndergods 337 Tdr. 1 Fkr. Tiender 30 Tdr. Nær ved denne Herregaard ligger St. Jørgensbjerg, paa hvilket de forommeldte oprørske Bønder leirede, og forskandsede sig, og først afsloge det kongelige Partie udi Majimaaned; men de bleve selv faa Dage derefter paa tredie Pintsedag slagne og adspredte. Om disse oprørske Bønder, som vare 25000 i Tallet, og vare komne i Gevær, kan efterlæses Holbergs Danmarks Historie Tom 1. Pag 624. og Hübners politiske Historie Tom. 3. Pag. 517.

2) **Giøtterupsogn** er Annexet til Kietterupkirke: dertil hører: Giøtterupbye; Havgaard; Sterslev; Korsbek; Kolborg; Vestermølle; Stranden; Bierregaard; Vesterdrøstrup; Giøtterupshedehuse.

3) **Kollerupsogn** bestaar af Kollerupbye; Brøndumbye; Fierridslev, hvor Øster- og Vesterhanherredsting holdes; Hengelbjergbye; Anderupbye; Aarupgaarde; Graven; Pedersbek; Dromshauger; Allerupgaard; Borup. Dette Sogn har Aar 1625 liidt stor Skade af Sandflugt, saa at de tre Byer, Anderup, Borup og Kollerup ere af Sandflugt næsten ødelagte, og syv ferske Søer, som kaldes Luner, skal ligeledes af Sandet være ødelagte og tilstoppede; dog er noget af een af disse ferske Søer endnu tilovers, og kaldes Kreplun. Ved gamle Borup i Klitten findes hedenske Gravhøie, Steendysser og Offersteder.

4) **Skremsogn** er Annexet til Kollerupkirke, men ligger i Østerhanherred, hvor det findes Anført under No. 10.

5) **Kliimsogn**, hvortil hører: Kliimbye; Øddebye; Grishave; Faarbek; Tinglavgaard og Tinglavmølle; Kaigaard. Her i Sognet har i fordum Tid ligget en Herregaard, kaldet Øddegaard, hvis Eiere ligge begravne i Kliimkirke, hvor deres Ahner og Vaabener staae malede paa en Tavle; men samme Gaard er nu ødelagt.

6) **Thorupsogn** ligger ud til Vesterhavet lige ud for det farlige Steenrif og Forbjerg Boldierg. Til dette Sogn hører: Thorup- eller Vesterthorupbye, som er en stor Bondebye, hvis Beboere drive god Handel paa Norge med deres Sandskuder, hvorudover Thorupstrand er bleven bekiendt. Disse Sandskuder ved Thorupstrand henhøre under Thistedamtstue og Thistedtolddistrikt; men nogle af disse Sandskuder ere dog matrikulerede at svare Skudskat ved Aalborgamtstue, og blive expederede fra Hiørringtoldsted. De føre Kornvahre og andet til Norge, og bringe igien tilbage Tømmerlast; ligeledes føre de til Kiøbenhavn en Mængde Æg, Fedevahre og deslige. Alle Slags Havfisk af Rabliau, Koller, Flyndre, Torsk, fiskes her ved Thorupstrand. De øvrige Sognebyer ere: Holmebye; Vesterullerupbye; Køgegaard.

7) **Vuftsogn** er det andet Annex til Kliimkirke. Til Sognet hører: Vustbye; Holmbye; Ællersbøllegaarde; Nørhave; Sønderhave; Møllebekshuus; Sekkelundshuus; Blikstedhuus.

8) **Tømmerbyesogn** har følgende Byer: Tømmerbye; Langvadbye; Søndermølle; Nørmølle; Mellemmølle; Høstrupbye; Kiørupbye; Seldal; Fuglsang; Storeskadehave; Sønderskadehave; Frøstrupbye; Trygge; Rødbroe, een Gaard. Paa Tømmerbyemark ligge to Høie, som kaldes Aalehøi og Vegelhøi.

9) **Lildsogn**, hvis Kirke er bygt af haarde Krid- eller Kalkstene, som ere udhugne af Klinten Bolbjerg, der ligger i dette Sogn, er Annex til Tømmerbyekirke. Til Lildsogn, som i et Dokument af Aar 1452 kaldes Lillekirkesogn, hører disse Byer: Lundbye; Bierrebye; Kolkier; Diernæs; Hollebye; Kierhuse; Klitgaarde; Græsbond; Rotbøl. Bolbjerg, et høit og stort Forbjerg eller Klint, beliggende paa Jyllands Pynt ved Vesterhav; dette Bierg

er de Seilende til Sømærke og Underretning, til at undflye de farlige Steenrifve og Grunde, som der findes under Landet, og skyde sig meget langt ud i Havet, og kaldes Bolbjerg. Dette Bolbjerg seer artigt ud; thi paa den østlige Ende, hvor Søen har borttaget mange Stykker deraf, staar det op i adskillige Spitser, men paa den Vestlige er det glat, og der sees Kalkstenen at ligge i ordentlige Lag. Omtrent 40 Favne eller 120 Alne uden for dette Forbjerg staaer i den aabne Søe en Støtte, omtrent 30 Alen høi, af samme Kalksteen, hvilket Stykke er ved svær Søegang og Bølgenes Magt revet fra det faste Land, og tilforn har hængt sammen med Bolbjerg, uagtet der nu er et svælgende Dyb imellem Landet og Støtten.

10) **Øsløssogn**, hvortil hører Øsløs eller Ørsløsbye; Storebisgaard; Søndergaard.

11) **Vesløssogn** er det ene Annex til Øsløskirke; dertil hører Vesløsbye; Vesløsgaard, en Herregaard, som er nu, tilligemed Kiølbyegaard i Thye, oprettet til et Stamhuus for den Bierregaardske Familie; paa Gaarden holdes Staldstude til Besætning; dens frie Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Fkr., Bøndergods 346 Tdr. 2 1/2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Tiender 122 Tdr.

12) **Arupsgn** er det andet Annex til Øsløskirke; dertil hører: Arupbye; Nørarup; Amtoftgaard; Fæggesundsfærgested, hvorfra man gaaer over Liimfiorden over til Mors eller Morsøe. Det smalle Vand af Fiorden, som er imellem Vendsyssel yderst i Vesterhanherred og Morsøe, kaldes Fægssund af Fæggeklit paa Morsøeland; samme Sund er een Miil bredt.

13) **Hiortals eller Hiortelsogn** er underkastet stor Fare af Flyvesandet; thi Aar 1571 blev Præstegaarden og omliggende Egn ganske ruineret af Flyvesandet. Til dette Sogn hører: Hiortelsbye; Hedegaard; Svenstrup; Nørtorupbye; Slette, en gammel adelig Sædegaard, beliggende strax ved Havet og i Klitten, hvis Grund og Eiendom er bleven nu saa aldeles fordervet af Sandflugt, at den seer ud som et ringe Bondested; dens Hovedgaardstaxt er 7 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 2 Skpr., Bøndergods 14 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb. Til Sletten ere tre Sandskuder, som seile paa Norge. Fra Sletten skyder en Bakkeryg langs ind ad Landet, der tiener som en Formuur for Flyvesandet.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helliggieststrædet No. 150